

ŠTEV. 4, 5, 6.

LETNIK XXI.

NARODNI GOSPODAR

**GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“
V LJUBLJANI.**

**REVIJA ZA NARODNO GOSPODARSTVO,
SOCIALNO POLITIKO IN SORODNE STROKE.**

V LJUBLJANI, DNE 24. MARCA 1920.

TISK ZADRUŽNE TISKARNE V LJUBLJANI.

VSEBINA.

M. Moškerc: Dr. Krek in zadružništvo	37
Dr. A. Gosar: Programatične misli	50
Venceslav Polak: K vprašanju občinskih tajnikov	58
Delamržnost — in kako jo zatremo	62
Razno	67
Zadružništvo	71

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 10 K na leto, za pol leta 5 K, za četrt leta K 2.50; za člane zvezinih zadrug po 8 K na leto. Posamezna številka 50 vin. — Izhaja enkrat na mesec. Rokopisi se ne vračajo. Cene inseratom po 1 K od enostolpne petit-vrste, za večkratno insercijo po dogovoru.

Dr. Krek in zadružništvo.

(Nekoliko spominov.)

Pri prvem razgovoru mi je dejal dr. Krek med drugim mesca junija 1896 o zadružništvu: „Nemški cesar Viljem ima prav, ker je rekel, da so načela krščanskega socializma obstoju sedanje mančestersko-liberalne družbe nevarnejša, kakor načela, katera skuša uveljaviti socialna demokracija: naša načela so izpeljiva, socialno-demokratska pa ne.“ In položil je peresnik na mizo, se razgrel in pričel z njemu lastno živahnostjo in prepričevalno vnemo razlagati: zadruga je poklicana, da ozdravi bolno človeštvo zlih posledic, katere mu je zadala mančestersko-liberalna gospodarska teorija; nas Slovence in vse Jugoslovane more še prav posebej le zadruga gospodarsko okrepiti, da bomo mogli z uspehom braniti lepo našo zemljo proti pohlepu naših sosedov po njej; le z zadrugo moremo zajeziiti ponemčevanje in poitalijančevanje našega človeka; kadar bomo imeli v vsaki najmanjši vasi konsumno zadrugo, ne bodo mogli oderuhi več izkoriščati ljudstva. Popolnoma nemogoče bo, da bi se nabirala v rokah posameznih izmozgovalcev ljudskega znoja in krvi ogromna bogastva. In zažarele so njegove čudovite oči, ko mi je pripovedoval, kako izkoriščajo naše kmečko ljudstvo domači oderuhi, delavstvo pa nemški in judovski bogataši. „Nekaj smo na tem polju že storili, še več bomo in bi,

toda ta reč gre počasi naprej, ker je še našim ljudem nova; prevelika sila pa ni dobra in ljudi moramo vzeti take, kakršni so in ne, kakor bi morali biti.“ Pristavil je še: „Ako bi imelo naše ljudstvo že izpeljano mogočno ljudsko posojilništvo, bi ne bil mogel bogati judovski baron Born za beraško nizke odkupnine pokupiti celih planin in gozdov od naših ljudi pri Tržiču, ker bi odkupovanje zadruga zabranila.“¹⁾

Prvi najin razgovor sva končala proti večeru z izprehodom in sicer me je peljal v prostore „I. ljubljanskega delavskega konsumnega društva“, v Ovijačevi hiši na Kongresnem trgu v Ljubljani. In prijetno je bilo sedeti tam v tistih katakombah. Možje in žene, fantje in dekleta žuljavih dlani so se sukali okoli njega, ki je imel za vsako in za vsakega ljubeznjivo in nagajivošaljivo besedo. „To so naši odborniki,“ je rekel in pokazal z roko može, ki so prevlačevali vreče moke in sode in drugo blago. Peljal me je malo v pisarno, v kateri so sedeli možje resnih obrazov, ki so vodili knjige, katere mi je sam razkazoval. „Ali ste Vi,

¹⁾ Dr. Krek je o zelo umazanem odkupovanju gorenjskih gozdov in planin v okolici Tržiča po baronu Bornu spisal zelo veliko zelo krepkih člankov v „Slovenca“ in ga je zelo bolelo, ker je prešlo toliko ljudske lastnine v roke bogatega juda.

gospod doktor, tudi v odboru?" — „Nisem, moje načelo je, da morajo ljudje take reči sami voditi, ker se tako ukrepita njihova samozavest in ponos; če me vprašajo za svet, jim svetujem; če me ubogajo, prav, ako ne: saj tudi jaz morebiti vselej prave ne pogodim! Ker jih je toliko skupaj, kadar o važnih rečeh sklepajo, na vse zadnje že pravo „pogruntaajo“, ako se tudi med seboj skregajo.“ — „Morebiti nimate prav, ker so ljudje preveč sami sebi prepuščeni?“ „O, že gre; drugače ni mogoče ljudstva v v demokratičnem duhu vzgojiti.“ — In marsikaj sva se razgovarjala še tisti večer. Neizbrisljiv mi je pa ostal v spominu iz dolgega razgovora njegov stavek: „Konsumne zadruge morajo spraviti brez vseh posredovalcev blago naravnost iz rok producentov v roke konsumentov.“

Med potjo v „košmuljo“, kakor je v krogu svojih zvestih nazival rajni dr. Krek nam priljubljene konzumne katakombe v Ovijačevi hiši, sva se razgovarjala o obrtnem stanu. Posodil mi je neko zelo težko pisano knjigo o obrtnem vprašanju, katero sem še tisto noč prebral in se jezil nad zelo učenim pisateljem, ker je bilo spisano v zelo trdem švabskem slogu, toda tvarine je bilo ogromno nagromadene v njej. „Jutri, če imate čas, takole ob pol sedmih bom doma: špacir. — „Z Bogom!“

In šla sva. Kar mimogrede, tako da še tega pozabil nisem, me je vprašal, če sem posojeno mi knjigo kaj bral. Nekateri pisateljevi sklepi mi niso ugajali. Med razgovorom o tem sem rekel, da se mali obrtnik ne bo mogel vzdržati in da ga bo požrla velika industrija. Bilo je to na Resljevi cesti; dr. Krek, ki je bil truden — pisal in „korigiral“ je „Glasnika“, zjutraj je izpovedoval, predaval kot semeniški profesor „lemenatorju“, — se je kar hipoma poživil in prvič sva se živahno prerekala. Povdarjal je, da more ma-

lega obrtnika rešiti njegova zadruga, jaz šem trdil, da mu morejo le umetno podaljšati življenje. V Jelovci me je nekoč čez deset in več let spomnil na takratno prerekanje in nadaljevala sva v lepi, tihi Jelovci staro pravdo in sva jo sklenila s kompromisnim mirom, da bodo brili brivci Adamove in Evine potomce do konca dni; doktor se je še potegoval za peke in slaščičarje, toda odnehal je dobro vedoč, da sta se tudi ti dve obrti tekom desetletja močno industrializirali. To še omenjam za to, da se otme pozabljivosti, saj je zgodovinsko dejstvo, da je rajni dr. Krek tudi zadruge obrtnikov zelo pospeševal med nami in pospešil organizacijo slovenskih obrtnikov.

Najina pot se je končala na Turjaškem trgu; peljal me je slovesno v prostore leta 1894. ustanovljenega političnega „Slovenskega katoliškega delavskega društva“, v katerih je imel takrat dr. Krek vsako sredo socialna predavanja namenjena ožjemu krogu. Bila je to stara hiša, katero je velikonočni potres leta 1895. precej poškodoval; modra komisija, ki je v Ljubljani odredila, katere hiše se morajo podreti, je zapovedala, da se je morala podreti. Hišo je kupila nekaj časa pred potresom naša najstarejša ljudska organizacija „Katoliška družba za Kranjsko“, ki jo je ta hiša tudi gmotno ubila. Zgradil se je namreč tam Katoliški dom, v katerem je pozneje vrvelo zelo živahno življenje: v njem smo ustanavljali naše prve delavske strokovne organizacije, katerim je pod dr. Krekovim predsedstvom začrtavala smernice S. K. S. Z. Tudi „Delavski oder“ smo imeli v Katoliškem Domu, na katerem je med drugimi prvokrat nastopal igralec g. Nučič in je rajni Verovšek večinoma vse glavne skušnje nadzoroval. „Slovensko katoliško delavsko društvo v Ljubljani“ je prirejalo takrat vsako nedeljo popoldne društvene shode, na katerih se je govorilo o vseh

aktualnih vprašanjih minulega tedna; pri predavanjih ob sredah je pa dr. Krek sistematično obdeloval razna socialna vprašanja.

Ko sva vstopila v društvene prostore, je doktorja vse najpristržnejše pozdravljalo, iz ust delavcev sem takrat prvič slišal tihe klice: „Oče so prišli!“ Delavci so bili zbrani v drugi sobi. Ni jih bilo sicer veliko, toda bili so to tisti možje, o katerih je rekel dr. Krek: „Naša stara garda“. Dr. Kreka sem slišal že prej večkrat na shodih govoriti, toda v internem krogu sem ga tedaj prvič čul predavati. In govoril je živahno, prepričevalno o delavskem stanovanjskem vprašanju, da mora delavec stremeti za tem, da dobi lastno hišico z vrtom. Priporočal je delavstvu, da naj si ustanovi delavsko stavbeno zadruho, ki naj bo osnovana tako, da omogoči vsakemu delavcu, ki je dobre volje, lasten dom. Našteval je države in kraje, v katerih že obstojajo take delavske stavbinske zadruge; opozarjal na Anglijo, v kateri imajo večinoma delavske rodbine svoje lastne hiše. Predavanju je sledila v resnici diskusija, sicer priprosta, toda bila je! Ko sva odhajala z dr. Krekom, sem čul malo grucho treh delavcev govoriti med seboj kimajoč neverjetno z glavami: „No, zdaj bomo pa še hiše zidali sami!“

* * *

Prvo delavsko konsumno društvo v Ljubljani se je formalno ustanovilo 24. februarja 1895. Ivan Rakovec je razlagal delavcem v „Slovenskem katoliškem delavskem društvu“ pravila in jih utemeljeval; delovodja ljubljanske tobačne tvornice Ivan Pliberšek je nabiral člane in je sestavil prva pravila; sklical je tudi prvi občni zbor, na katerem sta bila overovatelja zapisniku Frančišek Ziller in Jožef Trefalt. Pravila so se sestavila temeljem pravil „Prvega uradniškega konsumnega društva v Ljubljani“, ki

danes več ne obstoja. Našim možem je takrat zelo pomagal takratni predsednik uradniške konsumne zadruge, poštni uradnik Tomažič, tako pri sestavi pravil, kakor tudi pri knjigovodstvu in nabavi blaga.*)

Na prvem občnem zboru se je odbor sestavil takole: načelnik Josip Gostinčar, njegov namestnik Ivan Pliberšek, tajnik Hinko Zalesjak, blagajnik Josip Zajc; drugi odborniki: Ivan Rakovec, Valentin Bahar, Jernej Avbelj, Ivan Tomažič, Josip Potočnik; namestniki: Jakob Golmajer, Filip Smrekar, in Josip Jeriha; pregledovalci računov so bili: Ivan Tertnik, Alojzij Pelc in Ivan Zafran.

Prva naša delavska konsumna zadruga je pričela delovati brez denarja; najeti se je moralo posojilo 4.000 goldinarjev pri Vzajemnem podpornem društvu v Ljubljani; kot poroki so podpisali to posojilo dr. Krek, škofijski tajnik (zdaj kanonik) Šiška, rajni šentpeterski župnik Malenšek, stolni vikar Mrak in primarij dr. Gregorič.

Vzajemno podporno društvo se je ustanovilo 30. decembra 1892. Duševni oče misli, da naj se ustanovi društvo, katero naj omogočuje malim ljudem, da varčujejo in si dobe posojila, kadar so v zadregi, in da zopet varčujejo, ko povračujejo predujme, je bil bogoslovni profesor dr. Janežič, ki se je svoje dni zelo veliko pečal s finančnimi vprašanji, dasi je svoje delo omejeval bolj na karitativno delo. „Vzajemno podporno društvo“, katero je omogočilo financiranje hotela Union, je zelo, zelo podpiralo naš pokret. Posebno je pomagalo na noge „Slovenski krščansko-socialni zvezi“ in ni nikdar zadrgovalo možnjička, kadar je naša izo-

* Prvo uradniško konsumno društvo v Ljubljani je bilo ustanovljeno 29. junija 1887. leta. Prvi njegovi prostori so bili v hiši g. Tavčarja v Novi ulici. Ko je zadruga likvidirala, je bila društvena prodajalna na Kongresnem trgu.

braževalna organizacija potrebovala denarne podpore, za kar je bil rajni dr. Krek gospodom v V. P. D. vedno hvaležen: „Dobri ljudje so, seveda: nekoliko sitnarijo, ker „šparajo“, kar imajo popolnoma prav; toda dajo le in hvaležen sem jim; vem: to „citrono“ smo dobro „prešali,“ je rekel nekoč o V. P. D.

Dne 24. februarja 1895. ustanovljeno „Prvo ljubljansko delavsko konsumno društvo“ se je registriralo pri sodišču 26. marca 1895.

Velikonočni potres, ki je obiskal ponoči od 14. na 15. aprila 1895. Ljubljano, je povzročil, da se prodajalna ni precej odprla, toda kljub temu se je pričelo prodajati blago že 7. julija 1895. Otvoritev prodajalne se je precej slovesno proslavila. Na Rožniku je daroval ob pol 10. uri dr. Krek sv. mašo, popoldne ob 4. uri se je pričelo prodajati belo in črno vino. Delavce sta obiskala bogoslovska profesorja dr. Krek in dr. Janežič.

In pričelo se je praktično, težavno delo na konsumnem gospodarskem polju v Sloveniji. Prvemu načelstvu ljubljanske košmulje moram dati spričevalo, da se ni le resno trudilo z nabavo blaga, marveč da je uvedlo zelo natančno knjigovodstvo. Ne enkrat, večkrat sem občudoval moške, ki so po končanem delu v tobačni tvornici, v predilnici in pri Činkeljnu (zdaj „Balkan“) naših trdnjavah, prišli v košmuljo in tam nadaljevali delo za blagor delavstva; delovodji iz tobačne tvornice Pliberšek in Zalesjak, pozneje rajni Škof in mojster v predilnici Josip Zajc so se usedli za pisalno mizo in pričeli so vpisovati. Kolikor se spominjam, so vodili vložni zapisnik, blagajniški dnevnik, ki je bil ob enem razpredelnik (ameriški sistem!) knjigo faktur; skladiščnik je vodil natančno knjigo o sprejemu in oddaji blaga in kletar Avbelj, „dacar“ so mu šaljivo rekli, je vodil natančno knjigo o „kleti“

v kleti. In če verjamete ali ne: resnično je bilo, da so ti moške dela vsak mesec izvedli inventuro — škontracija so ji rekli — vsega blaga, ker so hoteli imeti čiste obračune s prodajalci! V mlajših svojih letih sem nešteto krat občudoval te moške, ki so takorekoč ves svoj prosti čas žrtvovali delavskemu združništvu. In kdaj so „škontrirali“? Kako soboto zvečer se je napovedala škontracija; delali so do ranega jutra: v navzočnosti prodajalca so pretehtali odborniki vse in računali in zjutraj ob 4. so bili običajno pri prvi „lovski“ sv. maši v ljubljanski stolnici. Dr. Krek je bil ponosen nanje, zelo jih je hvalil, kar so tudi v polni meri zaslužili. O vsem so seveda obveščali dr. Kreka, ki jim je rad svetoval in je, kadar je bival v Ljubljani, hodil skoraj vsak večer obiskovat svoje prijatelje v košmuljo. „Otrok hodi, prav dobro hodi!“ je večkrat z zadovoljnim nasmehom povedal.

Zgled ljubljanskih krščansko-socialnih delavcev so posnemali delavci tudi drugod in so si ustanovili konsumna društva pri Devici Mariji v Polju, v Kropi, v Železnikih, v Trzinu, na Jesenicah, v Idriji in drugod. Niso se ustanovljala konsumna društva samo za delavce, tudi za kmete se jih je veliko ustanovilo. In vsi so se hodili učiti v katekombe na Kongresnem trgu praktičnega vodstva konsumnih zadrug. Večkrat sem z zanimanjem poslušal, kako so se gospodje z dežele učili praktičnega dela na gospodarskem torišču od delavcev, kateri so se ga učili zopet od dr. Kreka, ki je svoje prijatelje pošiljal v „Prvo ljubljansko delavsko konsumno društvo“, češ tam si oglejte praktično delo.

Ustanovitev „Prvega ljubljanskega delavskega konsumnega društva“ ni razburila kapitalistične javnosti; na vladi je celo takratni deželni predsednik baron Klein, sklicujoč se na zadrugina pravila dovolil,

„Prvemu ljubljanskemu delavskemu konsumnemu društvu“, da se sme točiti vino zadrugarjem. Bila je to tišina pred viharjem. Ker so naši ljudje po celi deželi ustanavljali poleg rajfajznovk tudi konzumna društva, katera so večinoma nazivali gospodarske zadruge, se je pričel proti njim med trgovci silen odpor. Dr. Tavčar se je postavil na čelo nasprotnikov konsumnih organizacij: boj se je vodil z vso ostrostjo in vso silo; v tem boju, v katerem je „glasilo liberalnih kramarjev“ „Slovenski Narod“ osrečilo naš slovar z nešteti novimi psovki in žalivkami, je vodil na naši strani žurnalistično kampanjo dr. Krek sam.

Boj proti konsumnemu gibanju je dosegel svoj višek koncem leta 1898. in leta 1899. V najhujšem boju proti združništvu je bil nad vse pomenljiv dan 12. februarja 1899. Ta dan se je ustanovila prva slovenska gospodarska zadruga na Koroškem. Ustanovni shod je zboroval pri Mertliču v Dobrli Vasi; sedež zadruge se je določil v Sinči Vasi. Prva slovenska na Koroškem ustanovljena zadruga se je imenovala: „Gospodarska zadruga v Sinči Vasi, registrovana zadruga z omejenim poroštvom“.

Dr. Krek je uvedel proti kampanji na prednjakov ostro protikampanjo. Na občnem zboru „Katoliškega političnega društva v Ljubljani“ dne 16. marca 1899. je poročal dr. Krek o taktiki katoliško-narodne stranke proti slovenskemu liberalizmu. Glede na združništvo je rekel:

„Dalje se javlja danes liberalizem konkretno v boju proti združnemu gibanju. Liberalci se ne bojujejo proti združnemu gibanju zategadelj, ker v tem gibanju trpi ta ali oni liberalni pristaš, ampak zato, ker načeloma nočejo stanovske organizacije. Liberalizem je družbo atomiziral, v tej atomizirani družbi so nekateri splavali na vrh in tem je zdaj do tega, da

druge drže pod vodo, ter jih tlačijo. A ljudstvo je v bistvu še antiliberalno in krščansko. Ko je slišalo glasove o asociaciji, jih je takoj umelo. Začelo se je močno združno gibanje. Prav zato pa, ker je liberalizem v principu individualističen, je pričel povsod in tudi na Slovenskem boj proti združnemu gibanju... Če se trgovci bojujejo proti zadrugam, ne bojuje se stan proti stanu. Saj moderni liberalizem ni pustil nobenega stanu. Stan hoče organizacijo, trgovci je nimajo in je, dokler so zvesti načelom liberalizma, imeti ne morejo! Tudi mi nikakor nismo proti trgovcem. Tudi njim, če hočejo, mi radi osnujemo zadrugo in prepričani smo, da se bodo trgovske zadruge z obrtnimi in kmečkimi zadrugami zlahka dorazumele!“

„Slovenski Narod“ je sklical v „Narodni dom“ v Ljubljani 6. aprila 1899. shod na katerem se je napovedoval boj združništvu.

V „Slovincu“ je 24. marca 1899. pozival uvodnik na shod slovenskih gospodarskih zadrug dne 6. aprila 1899. v „Katoliški Dom“ v Ljubljano. Članek je bil zelo bojevit; podpisali ste vabilo na njega „Gospodarska zveza“ in „Zveza kranjskih posojilnic“. ¹⁾

Krepek članek je tudi objavil dr. Krek v „Slovincu“ dne 14. januarja 1899. ki nam zelo jasno označuje dr. Krekov načrt in takratni položaj. Glasi se:

Konsumna društva v zvezi s kmečkimi zadrugami.

Pri nas je na vseh konceh grozno zabavljanje proti konsumnim društvom. Podtikajo se jim postranski, posebno politični

¹⁾ „Gospodarska zveza“ je bila ustanovljena leta 1899. kot centrala naših zadrug. Predsednik je bil dr. Šušteršič; dne 25. aprila 1904 se je razdružila, ali pravzaprav razdelila v „Združno zvezo“ in v „Gospodarsko zvezo“. Predsedstvo „Združne zveze“ je prevzel dr. Krek 20. januarja 1904. Na občnem zboru dne 10. junija 1915 je prevzel dr. Krek predsedništvo „Gospodarske zveze“.

nameni in tako se zanosi razgovor o njih na pota, ki nimajo ž njimi nič opraviti. Tudi prijatelji združne organizacije se dajo često izvabiti nasprotnikom in v mislih, da hočejo zagovarjati dobro stvar, ji sami škodujejo. Med take prijatelje štejemo člankarja, ki je v „Slovincu“ meseca decembra napisal članek o „konsumnih društvih.“ Ta članek navaja dva vzroka vstanavljanju takih društev: 1. trgovci so v nekaterih krajih ljudi preveč odiral; 2. ker so imeli ljudi v svoji oblasti, so jih politično izrabljali.

To stališče se nam zdi malenkostno in v toliko tudi naravnost napačno, ker pojmuje kons. društva samo s stališča gospodarskega boja. Zato hočemo ob kratkem pojasniti vprašanje o konsumnih društvih, vzlasti v kolikor so združena s kmečkimi zadrugami.

1.) Konsumna društva so zakonito vstanovljene zadruge. Vsak državljan ima pravico, da se poslužuje pravic, ki mu jih daje državni zakon, v svojo korist in svoj napredek. Stvarnik je položil v srce vsacega človeka željo po spolnjenju, po zboljšanju v duševnem in telesnem oziru. Ta želja vodi prav za prav vse človeško življenje. Zato je popolnoma prav in dobro, da se človek loti vseh poštenih sredstev, ki so zmožna zboljšati mu njegovo duševno in tudi njedovo telesno stanje.

2.) Vse gospodarsko življenje je osnovano po liberalnem načelu svobodne konkurence. Ljudstvo ni odobravalo tega načela; proti njegovi volji se je uveljavilo. Doslej se je vedno izrabljalo to načelo v škodo delavskih stanov. Če torej ljudstvo v svojo korist vporabi isto orožje, s katerim je bilo tolikokrat tepeno, se temu ne more nikdo čuditi. Drugače ni mogoče vstvariti rednih gospodarskih razmer, nego da se gospodarska moč vrne tistemu, ki je nrauno še najbolj zdrav. Po načelu svobodne konkurence

se odira ljudstvo; zato se ima pa tudi pravico braniti po ravno tem načelu.

3.) Boj proti konsumnim društvom je umljiv brez ozira na politične stranke. Saj je prav za prav ravno liberalna stranka svoj čas najbolj negovala konsumna društva. Nemški liberalec državni poslanec Wrabetz stoji še sedaj na čelu zvezi nemških konsumnih društev. Nasprotstvo proti tem društvom ima najpriprostejši vzrok, ki je star, kolikor je staro človeštvo. Ta vzrok se glasi: „Vsak kupec skuša čim najcenejše kupovati in vsak prodajalec skuša čim najdražje prodajati.“ Te resnice ne prevrže nobeden in zato tudi nobeden ne odstrani natornega nasprotja med kupcem in prodajalcem. Ko bi se ljudje držali strogo nraunih načel, bi se to nasprotje znatno zmanjšalo, toda ne drže se jih.

4.) Konsumna društva, ki imajo samo namen, svojim udom preskrbljevati cenejše in boljše blago, imajo samo gospodarski pomen in so samo zakonite oblike v gospodarskem življenju. Popolne niso; drže se jih hibe, kot vsacega drugega človeškega podjetja. Svoboden je pristop vanje. Komur niso všeč, pa naj jih pusti; če mu drago, naj se tudi bojuje proti njim, toda s poštenimi sredstvi in pravično: torej samo na gospodarskem polju. Tu naj dokazuje njihove napake, če jih kaj najde. Nikar naj pa ne vlačí tega boja drugam, kamor ne spada.

5.) Konsumna društva ne smejo imeti namena, škodovati kakemu človeku, marveč samo koristiti svojim članom. Stem je res po sedanjih gospodarskih načelih združen gospodarski konkurenčni boj, a prezreti ne smemo, da je ta boj združen z vsakim gospodarskim podjetjem in pa da ta boj ne sme biti vodilo, marveč samo neodstranljiva posledica.

6.) Nam, ki stojimo na socialnem sta-

lišču, pa ni v prvi vrsti merodajen strogo gospodarski pomen konsumnih društev in naravnost izjavljamo, da v kolikor se je bodisi v spisih ali v govorih po krščansko-socialnih načelih, ki jih zastopamo, delalo za konsumna društva, se ni nikdar gospodarski boj vlačil v ospredje. Prelistajte ves „Glasnik“¹⁾, oglejte si vse naše govore o tej zadevi in tega, kar ponižuje to gibanje v navadno konkurenčno borbo, ne boste našli v njih. Ako bi bili kdaj stali samo na tem stališču, potem brez ovinkov spravimo očitane, da smo samo „diletantski šušmarji“. Ko bi si nasprotniki hoteli ogledati naš sestav, bi bili spoznali, da je njegova teorija globlja in višja in povspeli bi se bili morda do višine, da bi se nam bilo ždelo vredno znanstveno polemizovati z njimi.

7.) Nam je pri vsem združnem gibanju in tudi pri konsumnih društvih merodajen socialno-izobraževalni pomen. Prav na kratko zapišemo tu nekaj glavnih stvari, ki so v tem smislu spojene s konsumnimi društvi:

a) Po konsumnih društvih, kot se vodijo pri nas, se ljudstvo navaja na gospodarsko knjigovodstvo. Naš čas zahteva nujno, da se nauče tudi delavski stanovi gospodarsko živeti s svinčnikom v roki. Vsi agrarci brez izjeme štejejo med vzroke, zakaj propada kmečki stan, tudi ta vzrok, da kmetje ne vodijo točnih računov v svojem gospodarstvu. Pri naših konsumnih društvih se vsakemu članu zapisuje v posebno knjižico. Koncem leta ima pred seboj točno sliko, koliko izda za razne življenske potrebe. Ta slika govori bolje, nego sto opominov k varčnemu gospodarstvu. Po nji še le spozna, kje mu je mogoče kaj privarčevati, spozna pa tudi, da mu je varčnosti treba. Ta uspeh se je pri mnogih gospo-

darjih in gospodinjah že zdaj pokazal. Ob tem dejstvu se sesede v nič očitane, da se v konsumnih društvih, ki načelno redno ne dajejo drugače razven proti gotovi plači, goji zapravljanje. V tem oziru se očita zlasti popivanje v konsumnih društvih. Vprašanje, je-li v konsumnih društvih kaže imeti lastne pivnice, je samo zase. Mi tukaj naravnost izjavljamo, da se nam zdé vzroki, ki temu ugovarjajo, zelo tehtni in s svojega stališča bi ne točili solza, če se v tem konsumna društva izpremené, dasi na drugi strani ne preziramo socialnega pomena, če se daje priložnost ljudem jednega mišljenja pri čašici vina ob nedeljah se kaj pogovoriti.

b) Socialni pomen konsumnih društev je prva stvar. Po njih se zanaša misel združevanja med ljudstvo. Ta misel pa je po naši sodbi jedino rešivna. V načelnem boju med liberalnim individualizmom, t. j. načelom, da bodi v gospodarskem oziru vsak sam zase in med socializmom, stojimo — kot svedoči naše ime — na strani socializma. Socialisti smo: produkcijo in kroženje blaga morajo po naši sodbi imeti v rokah gospodarski organizmi, zadruge. Združno gibanje mora postati jedina pravna oblika proizvodnje in kroženja blaga, v kolikor to ne nasprotuje pravicam zasebne lasti. Zasebna last mora imeti v zadrugah svoje meje, pa tudi svojo oporo.

c) Organizovanje nižjega ljudstva je pa nemogoče, če ne vidijo ljudje brž vidnih uspehov združevanja. Denimo semkaj vzgled: Kmetijske družbe gotovo mnogo dobrega storé. A oprijemljejo se jih le nekateri. — izobraženejši, gospodarsko trdnejši kmetje. Zboljšanje zemljišč z umetnimi gnojili, obdelovanje s stroji, povzdiga sadjereje in živinoreje je pa manjšim in srednjim kmetičem menda pač tako potrebna kot večjim. Po konsumnega dru-

¹⁾ „Glasnik“ je bil prvi krščansko-socialni delavski list.

štva ugodnostih privabljeni, se nauče tudi najmanjši skupnega duha in s tem upanja boljših časov in želje po napredku. V tem tiči zasnitek nove boljše dobe za vse delavske stanovne. Gotovo je s tem združena tudi vedno večja politična izobrazba, vedno krepkejša samozavest, ki pa ne sme imeti samo strankarskega značaja, marveč splošno politično okrepljenje ljudstva v boju za njegove narodne, politične in gospodarske pravice. Tako se pripravlja, da se sedanje žalostne politične razmere kedaj preustroje, da na mestu centralnega parlamenta nastopi po avtonomiškem načelu vrejeno zastopstvo narodov, stanov in upravnih skupin. Druge poti ne poznamo.

č) Zato pa ne smejo ostati konsumna društva samo pri prodaji kave in sladkorja, marveč morajo biti embrijonalen pričetek združnega gibanja. V zvezi s kmečkimi zadrugami so se pričele pri nas konsumne organizacije, da se s tem dobi širša podlaga, da se privabijo vsi, zlasti tisti, ki skupne pomoči najbolj potrebujejo in ki bi zanj ostali topi, če bi se pečala samo z večjimi stvarmi. Poleg konsumnih opravil pa naše zadruge že sedaj opravljajo višje posle: skupno se kupujejo umetna gnojila, skupno se naročajo stroji, skupno se prodajajo pridelki. Iz tega se bo pa sama po sebi razvila tudi združna produkcija, povzdiga obstoječih obrtov, vstanovitve novih s časoma tudi večjih obrtnih podjetij. Kdor hoče nepristransko opazovati delovanje naših zadrug, bo videl, da so bile spočete s temi velikimi smermi in da se jim tudi dosledno bližajo.

d) Ta misel, ki se je pri nas prestavila iz teorije, ki so jo priučevali nekateri naši možje v živo prakso, ni samo naša. Tako se organizujejo zlasti švicarski in francoski kmetje. V svobodni Švici je nad 80 kmečkih zadrug v zvezi s konsumnimi

društvi. Na Francoskem je 1700 kmečkih strokovnih društev, ki imajo deset velikih zvez (Coopératives Agricoles). Skupno kupujejo gnojila,boljšujejo zemljo, imajo skupne mlekarne, pekarije, mline, tvornice za konzerve in skupno prodajajo svoje izdelke. Pri svojem shodu l. 1896. so v Parizu sklenili ta društva, da morajo gojiti tudi namene konsumnih društev. Vzroki so jim ravno tisti, ki smo jih mi navedli.*) Ta sklep je rodil že mnogo sadov n. pr. v La Rochelle, Lyonu, Dijonu, Avignonu, Torrelle-u i. t. d.

Francosko kmečko gibanje goji vrh imenovanih stvari tudi te-le: 1.) skupno produkcijo blaga, ki je kmet potrebuje; 2.) uvaja nove obrti med ljudstvo; 3.) snuje posojilnice; 4.) snuje zavarovalnice za živino, proti nezgodam, proti toči in ognju in za življenje; 5.) vstanavlja mirovna sodišča in ljudske pisarne; 6.) posreduje delavce in posle; 7.) skrbi za dobro berilo in za pošteno zabavo. — Mi gremo za ravno tistimi cilji.

S tem završujemo svoj članek. Pojasnili smo na kratko, kar smo se namenili in sodimo, da smo pripomogli k pravemu umevanju našega gospodarskega združevanja.

Dr. Krek.

Dne 5. aprila 1899 je pa nastopil dr. Tavčar v kranjskem daželnem zboru z dolgim govorom proti konsumnim društvom in je koncem konca klical vlado proti njim na pomoč. Stvarno in iz lastnih izkušenj sta branila združno gibanje nasproti dr. Tavčarju poslanca Ažman in Schweiger, tudi takratni deželni predsednik, dr. Tavčarjev prijatelj, baron Hein je vzel kolikor toliko v zaščito združništvo. Na galerijo sedanjega

*) Prim. govor duševnega voditelja francoskih kmečkih društev grofa de Rocquigny „Le mouvement syndical dans l'Agriculture“ (Paris Guillaumin et Cie 1897).

„Ljudskega doma“, v katerem je takrat zboroval kranjski deželni zbor, je prišlo zelo veliko dr. Tavčarjevih pristašev, povečini ljubljanski trgovski sotrudniki, ki so seveda burno pritrdjevali in dr. Tavčarju ploskali.

Shod gospodarskih zadrug je zboroval z velikimi ovirami: liberalcem in nemškutarje je na ljubo je namreč nemški baron Hein shod prepovedal in sicer, kakor je zapisal Hein v svojem fermanu (glej „Stovenec“ dne 7. aprila 1899), „ker je bil ob istem času shod trgovcev v „Narodnem domu“ pravilno sklican in ker vršitev dveh občepristopnih shodov, katerih sklicatelji in previdoma preobilni udeleženci so pristaši ostro nasprotnih strank, ob istem času in na istem kraju z ozirom na javni red in javno varnost ni bila dopustljiva; dalje pa tudi radi tega, ker vsebina objavljenega dnevnega reda prepovedanega shoda ni zadostovala formalnim predpisom.“

Ker je baron Hein shod prepovedal in ker tudi dr. Krekov ugovor na ministrskega predsednika ni donesel nobene povoljne rešitve, ga je sklical dr. Krek po § 2 shodne postave. (Dr. Krek je dosledno rabil izraz postava!) Toda ljubljanski župan Ivan Hribar je poslal sicer zelo ljubeznjivega rajnega policijskega adjunkta Gutnika, katerega je spremljeval letos umrli detektiv Ljubič.¹⁾ Prostorna dvorana je bila ob 10. uri že napolnjena; do 400 slovenskih mož iz vseh krajev slovenske domovine se je odzvalo dr. Krekovemu povabilu in prišlo na shod gospodarskih zadrug. Shod je otvoril dr. Krek, ki je rekel, da je privedla zborovalce na njega edinost in ljubezen, ki družita kršč. socialno organizacijo in pa skrb za gospodarski napredek. Omenil je, s kolikimi težavami se mu je bilo boriti pri snovanju tega shoda, kateri je namenjen samo gospo-

darskim stvarjem. Nato je prišel v dvorano Gutnik, ki je v smislu § 13 razpustil shod! Zborovalci so se sešli nato v gostilniških prostorih „Katoliškega doma“, padale so krepke besede; juristi z dr. Krekom so pa vse pripravili, da se skliče nov shod. In na oder se je postavilo vse polno mož iz mesta in dežele: kot novi sklicatelji. Mene je na ta originalni shod povabil g. Ziller, ko sem jo po 12. primahal iz urada proti domu. — Pred dvorano sta stala Gutnik in Ljubič, ki sta prišla v dvorano, in Gutnik je vprašal nekega priprostega moža, kdo ga je povabil. In mož je povedal ime sklicatelja, katerega je na to komisar hitro vprašal, kako se mož piše, in tudi ta je povedal neko ime. „Ali se tako pišete?“ — „Da.“ — „Kostatiram, da je shod po § 2 pravilno sklican,“ je rekel g. Gutnik in odšel iz dvorane med glasnim ploskanjem zborovalcev. Če sem tudi vsled službe ostal na shodu sevedabrez kosila le do 3. ure popoldne, se mi raduje srce še sedaj, kadar se ga spominjam! Res: skrbno so se pripravili govorniki za svoja poročila.

Na shodu je govoril prvi pisatelj Jaklič z Dobropolja o pomenu gospodarskih zadrug. Za njim je poročal Peter Hauptman, takrat v Starem trgu, ki je govoril o konsumnih društvih in o njihovih nasprotnikih. Po njegovem poročilu se je razvila daljša razprava, v kateri so govorili delavca Ziller in Bahar, Škrjanec iz Zagorja, ki je rekel, da imajo v Zagorju socialni demokratje konsumno društvo, danes pa se je shoda v Narodnem domu proti konsumnim društvom udeležil tudi soc. demokratični voditelj Železnikar, delavec Jeriha iz Device Marije v Polju, Stanovnik iz Horjula, Gomilščak iz Jarenine. Nato je poročal dr. Krek, ki je razvil sledeči načrt, katerega imenujem jaz magno karto dr. Krekovega zadružnega programa. Po „Slovcu“ z dne 13. aprila 1899 ga posnemam:

¹⁾ Podatke posnemam deloma po „Slovcu“ z dne 7. aprila 1899, deloma po spominu.

Vzajemno delovanje gospodarskih zadrug.

(Osnova dr. Krickovega poročila pri shodu slov. gospodarskih zadrug.)

A) Naloge gospodarskih zadrug.

Splošno se da dá razdeliti naloge gospodarskih zadrug z ozirom na naše razmere takole: a) združevanje malih kapitalov v krajevno omejenih posojilnicah, ki posojajo zadružnikom, kolikor je mogoče, samo na osebni kredit; b) skupno nakupovanje v gospodarstvu in gospodinjstvu potrebnega blaga; c) skupno prodajanje pridelkov in izdelkov; č) skupno proizvodjanje blaga in njegovo skupno prodajanje (vinarske, mlekarske zadruge).

B) Koristi gospodarskih zadrug:

a) Posojilnice ne pomagajo samo hitro in ceno kreditnim potrebam, marveč gojé duha vzajemne ljubezni in zlasti za kmete pripravljajo čas, ko bo kmečki kapital res koristil kmečkemu stanu. Pravijo, da je naša dežela revna. Res je! In vendar gre po sedanji vredbi denarnih zavodov velika svota našega denarja iz dežele. Ž njim se podpirajo često naši nasprotniki. Če se bo naš domači kapital porabil doma v izrabljanje naših prirodnih sil, v povzdigo kmetijstva in eksportnega obrta, bodo razmere tudi v naši deželi drugačne. Zato je pa pred vsem treba denarnega združevanja v malem. S tem združevanjem bo vsporedno rastla tudi podjetnost.

b) Gospodarse zadruge v ožjem smislu imajo te-le težnje:

1.) izpodriniti nepotrebne prekupce.

2.) Vplivati na proizvodjanje, da bo vedno izdatnejše, cenejše in boljše. Znanost napreduje in vsak dan nam prinaša nove izume. Mali proizvajalec ne ve nič o njih in če izvé, se jih sam ne more poslužiti. V zadružni zvezi dobi zanimanje za napredek; umno gospodarstvo se mu samo

ponuja. Zadružna moč mu odpre širši trg in mu s tem sama po sebi rodi tudi smisel zaboljšanje proizvodjanja. Tekmovanje z velikim posestvom in velikim obrtom je tudi le po ti poti mogoče.

3.) Kupovati dobro in ceno blago. Kupovalec v malem je na škodi glede na ceno in na kakšnost blaga.

4.) Vplivati na trg. Mali proizvajalec izgubi vsako moč na blago, čim je proizvede. Ceno mu določajo drugi. Na velikem trgu nima besede. Še več: naravnost si mali proizvajalec pri prodaji škoduje. Takrat prodaja, ko ima. Tako vidimo, da ješeni kmečki pridelki preplavijo trg. Več jih je, nego se jih tedaj potrebuje. Kmet mora dobiti denarja in to ga sili, da prodaja. Cena vsled tega nujno pada. Ko so pa poljski pridelki v rokah velikih trgovcev združeni in ko jih mora kmet često sam kupovati, pa zraste cena. Jedino zadruge bi mogle v tem oziru pomagati; le toliko bi spravile blaga na trg, kolikor se ga dejansko potrebuje. Reelnost na trgu bi se le tako dosegla. Kreditnim potrebam bi z ozirom na vrednost v skladiščih nakupičenega blaga rade in lahko ustregle posojilnice.

Poleg imenovanih gospodarskih koristij so tudi še nebrojne npravne koristi. V združevanju rastejo tudi npravne sile. Cilji, ki so v ustih liberalstva postali same prazne puhlice, se tu vresničujejo, napredek, ljubezen do svobode, do domovine, samostojnost, moštvo, značajnost. V združenem življenju se zamori namreč najhujši sovražnik — sebičnost. Nasprotniki naši niso trgovci, ne krčmarji, ne tisti zapeljani reveži, ki največkrat brez razsodnosti trobijo v liberalni rog, naš nasprotnik se imenuje — sebičnost.

b) Vzajemnost gospodarskih zadrug. V dveh ozirih je treba vzajemnosti: v duševnem in gospodarskem delovanju.

1.) V duševnem oziru si morajo zadruge vzajemno v javnosti izvojevati proti nebrojnim predsodkom priznanje in potrebno podporo. Gre za obstoj delavskih stanov. Država in javni zastopi so tu dolžni poseči vmes. Poleg gmotne podpore moramo se potezati zlasti za te-le stvari:

a) Raiffeisenovke naj dobe pravico pupilarne varnosti. Ta zahteva je popolnoma utemeljena. Hranilnice, za katere jamči dežela ali kaka občina in ki stoji pod državnim nadzorstvom, so pupilarno varne. Toda končno imajo hranilnice ravno tisti temelj svoje varnosti, kot Raiffeisenovke. Pri Raiffeisenovkah je varnost toliko, kolikor znaša premoženje njihovih članov, pri mestnih hranilnicah n. pr. pa toliko kolikor znaša premoženje meščanov. Načelo je v obeh slučajih jednako. — Nadzorstvo pri hranilnicah ni boljše nego pri Raiffeisenovkah, Pri teh je zato tem vspešneje, ker so odborniki sami najstrožji nadzorniki; saj jamčijo s svojim lastnim premoženjem in ob slučaju izgube pridejo samj najprvo na vrsto. — Konečno je popolnoma upravičeno, da je cerkveni, ubožni, srenjski denar tam naložen in se ondi porablja, kjer je doma. — Stem pa ne trdimo, da bi ne bilo treba pri Raiffeisenovkah pupilarne varnosti omejiti. Brez težav bi se lahko ustalili pogoji, pod katerimi bi bilo ustrezno varnosti in ljudstvu.

b) Doseči moramo, da bo vojaška uprava kupovala potrebno blago samo pri proizvajalcih. Na Bavarskem in na Pruskem je to že uvedeno. Zadruga bi v tem oziru posredovale. Pri nas sedaj zadruga ne more iz lepa blizu. Dobavniki, večinoma židje, izvedo za ponudbe in se po tem ravnaajo. V ponudbah bi se ne smele zahtevati cene; ta naj bi se določala po trgu. Vojška uprava bi ne smela samo čakati ponudeb, marveč bi jih morala iskati in sicer najpreje pri zadrugah.

c) Državne železnice bi morale pomagati združnemu življenju s primernimi voznimi cenami. Pri kolodvorih je večinoma toliko železniškega sveta, da bi se na njem lahko zidala združna skladišča. Na Bavarskem dajejo državne železnice kmečkim zadrugam svet za skladišča zastonj.

č) Poljedelsko ministrstvo bi moralo izdatnejše podpirati kmečke zadruga, zlasti s tem, da bi skrbelo za potrebni poduk, prirejalo poljedelske razstave in dajalo cena posojila.

d) Trgovsko ministrstvo bi moralo tudi pospeševati zadruga. Eksportni agentje, ki jih misli uvesti baron Dipauli, naj bi ne bil samo v službi velikega obrta, marveč bi morali pomagati tudi izvozu obrtnih in kmečkih zadrug.

e) Finančno ministrstvo bi moralo skrbeti, da bi avstro ogerska banka služila tudi združnemu kreditu. V lombardnem prometu naj bi bančne podružnice po ceni posojale na zaloge v skladiščih.

f) Dežele in občine naj bi podpirale Raiffeisenovke s prispevki za ustanovitev n vsaj iz prva z nizko obrestovanimi posojili. Kmečkim zadrugam naj bi pa graile skladišča in jim jih proti primerni najemnini dajale v najem.

V teh ozirih naj se zadruga vzajemno oglašajo s skupnimi prošnjami, ki končno gotovo ne morejo ostati brez uspehov.

2.) V gospodarskem oziru naj se vzajemno podpirajo gospodarske zadruga tako-le:

a) Najpreje naj sedanje zadruga skrb, da se vstanovi čim največ novih. V vsaki fari bodi domača Raiffeisenovka. Gospodarske zadruga naj prerežejo vse slovenske kraje. Poleg delavskih in kmečkih naj se ožive tudi obrtne.

b) Posamezne zadruga, ki naj bodo vedno ob posojilnicah, naj obsegajo vse

zadružno delovanje. Vse panoge gospodarstva naj strinjajo v svoji sredi: sadjarstvo, mlekarsstvo, vinarstvo, prodajo žita, živine, lesa; kupujejo naj skupno semena, gnojila, krmo; skupno naj zboljšavajo zemljo in podpirajo domače obrti. V ta namen naj se čim najpreje — bolje danes nego jutri — vsa konsumna društva na kmetih postavijo na ta širši temelj — gospodarskih zadrug.

c) Osnujejo se naj osrednje zaduge. Te naj obsegajo samo posamne panoge zadružnega življenja. Tako naj se vstanove: osrednja vinarska, sadjarska, mlekarska, žitna, živinorejska, lesna zadruga, ki bi pospeševale proizvodnjo in prodajo. Posebej naj se osnaje osrednje skladišče, ki naj bi imelo v zalogi blago, ki je zadruga potrebuje: gnojila, semena, konsumno blago. To skladišče bi bilo lahko v izdatno pomoč tudi trgovcem. Osrednje zadruga naj kupujejo in prodajajo redno le na račun svojih članov, zadrug in takih posamnikov, katerih članstvo koristi zadržnemu gibanju.

č) Vse zadruga naj vodi društvo „gospodarska zveza“ s svetom, podukom, pravnim varstvom in nadzorstvom.

Druge naloge, ki se dajo vspešno rešiti tudi samo z zadružnim življenjem n. pr. zavarovanje za razne nezgode in za življenje, bi se polagoma same po sebi sprejele med zadružno delovanje; ravno tako tudi razna velika obrtna podjetja, ki so v zvezi s poljedelsko produkcijo.

d) Nad vsem zadružnim delovanjem pa naj plove kot najboljši varuh angelj krščanske ljubezni in pravičnosti. Gmotne sile imajo svoj razvoj pa tudi svoje potrebne meje vtemeljene v нравnih silah. Nравne sile pa imajo svojo korenino v krščanstvu. Naše ljudstvo je še v svojem jedru krščansko in zato нравno zdravo; vsled tega pa je sposobno tudi za svojo gmotno rešitev.

Delavsko ljudstvo vzdigniti iz njegove zapuščenosti in revščine je naš skupni namen. To ljudstvo vstaja in — bodi komu vseč ali ne bodi — kliče: tukaj sem — trdno v zaupanju na Boga, krepko v živem verskem življenju, samozavestno v vzajemnem gospodarskem združevanju, neizprosno proti svojim sovražnikom.

Za dr. Krekom je govoril J. Kržišnik, takratni kaplan v Teharjih s posebnim ozidrom na važnost zadruga v obmejnih krajih, na kar se je shod zaključil.

Zadružni organizaciji nasprotujoči shod, kateri je zboroval v „Narodnem domu“ je bil zanimiv posebno zato, ker ga je pozdravil celo socialni demokrat Železnikar, dasi je že takrat obstojalo več socialno demokratičnih konsumnih društev v Sloveniji in da je prišel na njega tudi ponemčeni baron Schwegel. Konec konca je pa bil, da so trgovci ubogali tistega dr. Kreka čez katerega so tako zabavljali; niso si sicer ustanovili zadruga, katero jim je 16. marca 1899 ljubeznjivo svetoval dr. Krek, toda sklenili so le, da si ustanove „Trgovsko in obrtno društvo“.

Sploh je bilo l. 1899. zelo plodovito in vilharno. Dr. Krek je odpotoval leta 1899. misijonarit na Vestfalsko. In kar je tam videl in doživel, nam je opisal v svojih krasnih spisih „Vestfalska pisma“, katerih prvo je objavil „Slovenec“ 1. majnika 1899. Nestrpno smo takrat pričakovali „Slovenca“ zaradi njegovih poučnih pisem. Komu so danes še znana?

Organizatorično delo na zadružnem polju je zaključila leta 1899. dne 26. oktobra 1899 ustanovljena „Vzajemna zavarovalnica proti požarom in proti poškodovanju cerkvenih zvonov“, v katere pripravljalnem odboru je bil tudi dr. Krek sam.

Poleg delavskega konsumnega združništva je mislil dr. Krek tudi delavske produktivne zadruga. Po njegovi iniciativi sta se ustanovili produktivni zadrugi za žebjarje v Kropi in za sitarsko obrt v Stražišču. „Slovenec“ je objavil 27. februarja 1895. pravila za prvo zadrugo za žebljarski obrt in druge izdelke iz železa v Kropi, reg. zadrugo z omejeno obvezo. V uvodu, katerega je po moji sodbi spisal dr. Krek, se bere: „Pri sestavi dotičnih pravil bilo je pred vsem v poštev vzeti, da se sestavijo delavcem v prid; ... da se združijo delavci in delodajalci v eden in isti zavod, zboljšati se nameravajo razmere delavcev, posebno glede plače.“

* * *

Največ skrbi in truda in dela je pa stalo rajnega dr. Kreka „Prvo slovensko delavsko stavbeno društvo“. Pri tej zadrugi je prelomil dr. Krek svoje načelo, da hoče ostati le skromen svetovalec delavskim organizacijam, katere naj vodijo drugi. Vodil ga začetkoma ni sam, saj je bil, ko je pričelo poslovati, državni poslanec V. kurije in dr. Krek ni bil nikdar poslanec za parado, kadar je zboroval državni zbor, je on bival na Dunaju. Ker ni mogel sam prevzeti vodstva, je preprosil svojega prijatelja profesorja dr. Janežiča, da je on prevzel vodstvo. V zad užni kroniki vidim zapisano: Začeto v ime Boga dne 25. aprila leta 1898. Prvo ravnateljstvo je bilo sestavljeno 25. aprila 1898; načelnik je bil profesor bogoslovja dr. Ivan Janežič, zapisnikar Anton Jean, blagajnik Franc Ziller, namestnik načelnika pa Josip Gostinčar. Začasna pisarna je poslovala v „Katoliškem Domu“. V seji 3. majnika 1898 se je sklenilo, da se naprosijo za poroke zadrughnih posojil gg. Pollak, dr. Šušteršič, dr. Gregorič, župnik Malenšek, Peterca, kanonik Zamejec in dr. Zupančič. Kolikor mi je znano, so pa bili glavni poroki

predsednik sam, dr. Krek in sedanji prošt, takratni Slovenčev glavni urednik Andrej Kalan.

Na Gostinčarjev predlog se je sklenilo, da pogledajo Ziller, Jean in Gostinčar svet na Kodelovem, da naredo skupno pogodbo in da se da dotičnemu gospodarju ara 50 goldinarjev.

Kot kontrolor se je udeležil prve ravnateljske seje 11. majnika 1898. leta prvič rajni dr. Žitnik. Prvo posojilo se je najelo v Ljudski posojilnici. V sejah 1. in 6. junija 1898 je ravnateljstvo sklenilo kupiti stavbeni svet v Vodmatu, svet v Trnovem so sklenili kupiti 18. novembra 1898. Na I. rednem občnem zboru dne 29. januarja 1898 je govoril tudi dr. Krek, ostalo je staro ravnateljstvo, predsednik razsodišča je bil dr. Krek, kateri je prevzel predsedstvo ravnateljstva 3. marca 1901.

Pod vodstvom dr. Janežiča in dr. Kreka je zgradilo 103 delavske hiše in sicer 51 v Novem Vodmatu pri Ljubljani, 25 na Glincah v Rožni dolini, 10 v Štefanji vasi, 7 v Spodnji Šiški, 5 v Trnovem na Opekarski cesti, po eno na Dolenjski cesti, na Karlovski cesti, v Dravljah pri Devici Mariji v Polju in na Kokri pri Kranju.

Še danes lahko občudujemo velikansko izvršeno delo, zlasti če pomislimo, da so bili deleži samo po 10 kron. Preveč se je gledalo na koristi članov premalo pa na koristi celote. Saj razumem: dobri ljudje so tvorili večino in dr. Janežič je večkrat svaril, toda preglasovali so ga in kot demokrat je spoštoval sklepe večine. Za svojo osebo sem trdno prepričan, da je zadal tej prepotrebni organizaciji, katere knjige so se vodile zelo točno in je nadzorstvo pod vodstvom rajnega Kluna rigorozno natančno izvrševalo svojo dolžnost, dr. Šušteršič kot predsednik Ljudske posojilnice hud udarec, da oslabi dr. Krekov ugled: Ljudska poso-

jilnica je namreč kar nenadoma odpovedala zadrugi na kratek rok kredit. In takrat bi bil rajni dr. Krek malone obupal: cele noči ni spal: „Moji prijatelji so me rešili!“ je še večkrat v poznejših letih pripovedoval. Skupna zguba pr. zadrugi je znašala 30.000 kron, kar bi se bilo gotovo pokrilo, ako bi bilo društvo delovalo dalje. Takrat se je dr. Krek neznansko zadolžil, toda tekom let se je sanacija popolnoma izvedla, za kar gre tudi velika zasluga Alojziju Kocmurju, ki je dr. Kreku odvzel težko butaro predsedstva „Slov. delav. stavb. društva“. Dr. Krek je v Slovenskem delavskem stavbenem društvu celo sam precej časa vodil knjigovodstvo. Kljub bunkam, ki jih je pri Slovenskem delavskem stavbenem društvu dobil, je pa le bil ponosen na delo, katero je zadruga

izvedla. In rad bi bil videl, da bi bila pri čela zadruga zopet poslovati in zidati. Kolikokrat je pregovarjal mene in prijatelja Kocmurja, da pričnimo zopet zidati. Toda nismo si upali, ker če tudi je bil dr. Krek predsednik Zadružne Zveze, smo vedeli, da bi bilo težko dobiti dovolj visok kredit na dolgo vrsto let, da se zagotovi obstoj zadruga.

In zdaj po vojski? Kdo naj zida, ker je zidanje tako drago. Gotovo: bolj kot kdaj so v sedanji stanovanjski mizeriji lastne delavske hiše potrebne, toda delovanje delavskih stavbnih zadrug je mogoče le, če jim priskoči država na pomoč z velikimi vsotami brezobrestnega posojila, tudi k režijskim stroškom bi morala država prispevati.

M. Moškerc.

Dr. A. Gosar.

Programatične misli.

I.

Potreba novega programa.

Revolucija, ki smo jo deloma že preživeli, deloma pa jo še doživljamo, ni samo politična, marveč je tudi splošno socialna. Vsled mnogovrstnih socialnih odnošajev ni nastopila hkratu na vseh poljih socialnega življenja marveč se je pojavila ob različnih prilikah v različnih oblikah. Zato je tudi državne meje niso mogle ovirati, da se ne bi razširila po vsem kulturnem svetu, celo po zmagovitih državah. Tukaj sicer ni tako očitna kot v premaganih deželah, vendar je tudi tu ni mogoče utajiti.

Pokret v socialnem naziranju se je od izbruha svetovne vojne vršil s tako naglico, da mu ni mogoče odrekati revolucionarnega značaja. Družabni red predvojne dobe je temeljil na individualističnem naziranju.

Osebná svoboda in nedotakljivost zasebne lasti sta bili glavni načeli vsega socialnega mišljenja in življenja. Vsako kakršnokoli omejevanje osebne svobode in zasebne lasti se je smatralo kot izjema, ki se da opravičiti le v izrednih slučajih.

Z izbruhom svetovne vojne in zlasti še z njenim potekom se je to bistveno izpremenilo. Pod orožje so bili vpoklicani ljudje, ki so mislili, da jih po nobeni postavi ni mogoče siliti v vojaško službovanje. Drugi so morali vstopiti v delavske oddelke ali tovarne, kjer so se izdelovale vojne potrebščine. Osebná lastnina je izgubila značaj svete in nedotakljive pravice. Vojne dajatve in rekvizicije so postale nekaj vsakdanjega, samo po sebi umljivega. Zemljiški posestnik, tovarnar in podjetnik niso smeli več svojih produkcijskih sredstev vporabljalati v

poljubne namene, marveč so morali pridlovati, oziroma proizvajati potrebščine, ki jih jim je določila država. Pomanjkanje živil in drugih potrebščin je zahtevalo, da se poleg produkcije tudi konsum enotno uredi in omeji, kakor je to zahteval skupni interes. Kratko mesto osebne svobode in lastninske nedotakljivosti se je uveljavila splošna osebna in imovinska obveznost nasproti družbi. Posameznik ni bil primoran žrtvovati skupnim interesom samo svoje imetje, marveč jim je moral podrediti tudi svojo delavno silo in svoj konsum. V tem oziru so bile medvojne socialne razmere pristno socialistične.¹⁾

Socialno nasprotje med revnimi in bogatimi sloji je tekom vojne vedno bolj raslo. Vojni dobavitelji in dobičkarji so si gromadili vedno večje množine bogatstva, število revnih, do skrajnosti bednih in obupanih pa se je v enomer večalo. Socializem medvojne dobe je tako veljal predvsem le za revne, delavne sloje, katerim je nalagal najrazličnejše družabne dolžnosti, imovinske obveznosti, ki jih je v začetku naložil bogatinom, pa so se v kratkem času sprevrgle v upravičenost dobičkarstva in bogatenja na račun revežev.

Zato se je dokaj kmalu pojavilo nasprotje med tistimi, ki so želeli, da se vojna za vsako ceno konča in onimi, ki so jo skušali z vsemi sredstvi zavleči v nedogledno dobo. Da se je moglo to nasprotje zlasti v državah, kojih zmaga je bila že od začetka dvomljiva, končati le s politično revolucijo, je umevno. To se je tudi zgodilo najprej v Rusiji, potem v Nemčiji, Avstriji in drugod.

¹⁾ Izrazov socializem in socialističen ne rabim tu v pomenu marksističnega (socialnodemokratskega) socializma, marveč pomenita ta dva pojma tukaj družabni red in naziranje, kateremu je izhodišče družba in ne posameznik, kratko torej nasprotje individualizma. (Primerjaj mojo razpravo „Socializem“ v Casu št. 1.—3. 1. 1920!)

Dočim se je politična revolucija omejila predvsem na premagane dežele, se je revolucionarni pokret v socialnem naziranju razširil tudi po zmagovitih državah. Socialne ideje, ki jih je svetovna vojna deloma samo rodila, deloma pa tudi uveljavila, so si najprej osvojile ogromne večine vseh tistih, ki so med vojno obilo trpeli osebno in na svojem imetju. Njihova upravičena nevolja nad tistimi, ki so si tekom vojne v varnem zaledju zbirali zaklade od njihovega imetja in od krvavih žuljev njihovih žena in otrok, se je tako globoko zajedla v njihova srca, da je ni več mogoče iztrebiti iz njih. Pod pritiskom razmer se je sedanji rod deloma zelo ekstremno socialistično navdahnul in ne bo prej miroval, dokler se obstoječi družabni red ne presnuje po novih socialističnih načelih. Preko tega ne bo mogoče iti in če ne bo privedla do tega cilja evolucija, bo vodila k njemu pot skozi, nasilje, skozi revolucijo.

Ker se je socialno naziranje velike večine vsega ljudstva tekom svetovne vojne in vsled dogodkov po nji tako izpremenilo, da se ne da več spraviti v sklad naziranjem in razmerami predvojne dobe, je jasno in umevno, da mora vsaka stranka, ki hoče med ljudstvom kaj veljati, svoj praktični program iz predvojne dobe izpremeniti ter ga prilagoditi zahtevam in potrebam novega časa.

Pri tem je mogoče dvoje. Z dosedanjim družabnim redom se lahko zavržejo tudi temelji, na katere je oprt, mogoče je pa tudi, da se na stari podstavi zasnuje tak družabni red, ki bo popolnoma odgovarjal zahtevam, ki se vanj stavijo. Za nas stoji, da osebne svobode, ki se v gospodarskem življenju očituje zlasti po prostem konsumu, ter zasebne lasti ne moremo odpraviti, ker bi stem zavrgli vse ono, po čemur se človek tudi v zunanjem živ-

ljenju bistveno loči od živali in zlasti še ker bi stem izločili iz vsega gospodarskega življenja glavni regulatus, ki nikdar ne odpove, namreč določanje cen po ponudbi in povpraševanju. Brez tega bi moral voditi vse gospodarsko življenje velik in okoren aparat, ki pa ne bi bil nikdar kos svoji nalogi. Osebna svoboda, prost konsum, zasebna last ter določanje cen po ponudbi in povpraševanju (vse to seveda v primernih mejah) so za nas temeljni kamni, ki jih tudi v socialističnem družabnem redu, kakršnega zahteva novi čas, ne bomo zavrgli, marveč bomo poskusili na tem temelju sezidati novo stavbo, ki bo odgovarjala sedanjim potrebam.

V naslednjem podajam podrobno komentiran načrt takega sedanjim zahtevam in razmeram odgovarjajočega programa.

II.

Krščanstvo, solidarizem, socializem.¹⁾

Slovenska Ljudska Stranka je politična stranka slovenskega krščanskega ljudstva. Krščanska načela pravičnosti in ljubezni so ji temeljni pravec socialnega življenja.

S tem je dana podlaga, na kateri si mora stranka izbrati svoj program. Krščanstvo sicer ne določa, kakšen bodi zunanji družabni ustroj, toda njegovi bistveni načeli pravičnosti in medsebojne ljubezni, ki jih v zvezi s socialnimi problemi z eno besedo označujemo kot solidarizem, tvorita edini možni temelj, na katerem je mogoče v vsakem času in vsakih razmerah ustvariti tak družabni red, ki jamči za prospeh in blagostanje posameznika, kakor tudi celokupne družbe. Solidaristična načela so nekaj trajnega, nespremenljivega, na njih pa se mora v različnih dobah in različnih razme-

rah zasnovati poseben, vsakokratni dobi in vsakokratnim razmeram odgovarjajoč družabni red. Dočim ostane temelj, na katerem je mogoče rešiti socialno vprašanje, vedno isti, se oblika zunanjega družabnega ustroja menjava in izpreminja. Zato tvori krščanstvo pač lahko podlago praktičnega programa politične stranke, ne določa pa posameznih njegovih točk ter ne more predpisovati zunanje oblike družabnega reda, za katero naj bi se stranka potegovala.

Pretiravanje individualističnega naziranja in zle posledice iz njega izvirajočega kapitalizma so rodile novo socialno naziranje, čigar težišče je prešlo od posameznika na družbo. To naziranje in njemu odgovarjajoč družabni red se imenuje nasproti individualizmu socializem. Socializem znači torej naziranje in družabni red, čigar izhodišče so socialni, to je družabni interesi in družabne koristi. Naravno je, da se mora tudi to naziranje in ta družabni red opirati na krščanska solidaristična načela pravičnosti in ljubezni, sam na sebi pa znači le konkretno družabno formulo, po kateri se v sedanjih razmerah in pod sedanjimi pogoji krščanski solidarizem ali na kratko krščanstvo na najprikladnejši način v zunanjem življenju udelejuje.

III.

Pomen kulture.

Človek živi telesno in duševno. Brez duševnega življenja ni zanj sreče in blagostanja. Poleg skrbi za materijalno blagostanje je treba gojiti tudi duševno plat življenja in ves socialni pokret se mora naslanjati na kulturne temelje.

Umska izobrazba je podlaga gospodarskega napredka, predpogoj urejenih socialnih in političnih razmer pa je kultura srca in volje. Zato ima tudi umska vzgoja dosledno stremeti za tem, da blaži srce in krepi voljo.

Človek ni žival, ki pozna samo telesne

¹⁾ Drobno tiskani odstavki predstavljajo tekst programa.

potrebe, marveč ima tudi duha, ki živi svoje posebno življenje. Človeške potrebe se zato delijo v telesne in duševne, srečen pa je le tisti človek, ki more obojim zadostiti. Bistveni predpogoj pravega blagostanja obstoji ravno v tem, da ni preskrbljeno samo za telesne potrebščine ljudi, marveč da je v enaki meri zadoščeno tudi njihovem duševnemu hrepenenju in nagnenju. Gola skrb za materijelno blagostanje je enostranska ter ne more zadovoljiti niti posameznika, kaj še da bi mogla zadovoljivo urediti družabne razmere. Materijalistično svetovno naziranje in nanj opirajoči se družabni red ne moreta vsled tega nikdar zadostiti človeškim zahtevam in potrebam in zato materijalistični socializem ne bo nikdar zadovoljil ljudi.

Interesi posameznikov kakor tudi poedinih slojev se medseboj križajo ter si nasprotujejo. V tem tiči pravi vir socialnega nasprotstva in socialnih bojov. Socialno vprašanje se da radi tega edino na ta način rešiti, da se nasprotujoči si interesi poedincev kakor tudi celih stanov spravijo kolikor mogoče v sklad. Onstran meje, kjer to ni več izvedljivo, pa je rešitev možna edino le na podlagi kompromisa.

Poedincem kakor tudi posameznim stanovom pravičen družabni red zahteva obojestranske žrtve. Edino takrat, ko bo večina članov človeške družbe pripravljena omejiti svoje želje in potrebe v toliki meri, da bo tudi drugim ljudem dana možnost živeti primerno, človeka vredno življenje, bodo prenehala socialna nasprotja, ki so povzročala v vseh časih težke socialne boje. Zato pa je treba velike moralčne moči, ki jo more dati človeku le visoka umska in zlasti še srčna kultura.

Umska izobrazba je podlaga gospodarskega napredka in ključ do zakladov naravnega bogastva, ki jih človeštvo nujno

rabi, da zadosti svojim življenjskim potrebam. Brez visoke umske izobrazbe bi bilo človeštvo zlasti v sedanji dobi nujno potisnjeno v bedo in revščino, v kateri velika večina vseh ljudi ne bi mogla niti telesno za silo udobno in primerno živeti.

Kljub vsej važnosti, ki jo ima umska izobrazba za ureditev socialnih razmer, pa sama na sebi zato še nikakor ne zadošča. Pravi ključ za rešitev socialnega vprašanja tiči drugje, namreč v kulturi srca in volje. Spoznanje samo na sebi še ne daje tiste moči, ki je nujno potrebna, da more človek postaviti svojim potrebam take meje, ki puščajo tudi drugim ljudem prosto pot do enakega materijelnega in duševnega blagostanja. Edino človek plemenitega srca izpolnuje zapovedi ljubezni po njenem duhu in ne samo po črki, edino človek krepke volje vrši svoje družabne dolžnosti tudi takrat ko tirja to od njega samozatajevanja in žrtev. Socializem je družabni red vsestranskih osebnih in premoženjskih obveznosti nasproti družbi. Te obveznosti pa mora vsak posameznik izvrševati v polnem obsegu, ne le kadar ga k temu silijo družabne oblasti in organi, marveč tudi tedaj, ko postave in policije nimajo do njega nikake moči. Kultura srca in volje je vsled tega za ureditev socialnih razmer tako važna, da mora tudi vsa splošna umska izobrazba najprej njej služiti in k njej navažati, potem šele lahko stremlje za drugimi cilji.

Delokrog naših kulturnih organizacij je s tem v glavnih potezah določno začrtan. Ljudi je treba vzgojiti ne le za dobre gospodarje, marveč predvsem za dobre člane družabnega organizma. Treba jim je dati toliko in tako kulturo, da bodo zmožni v polnem obsegu izvrševati svoje družabne dolžnosti. Sistematično kulturno delo v tej smeri je prvi korak na poti k rešitvi socialnega vprašanja. Dolžnost politične stranke je vsled

tega, da kulturno delo, ki stremi za tem ciljem primerno ceni in upošteva, ter ga z vsemi sredstvi pospešuje, kajti stem si pripravlja tla, na katerih bo mogla trajno obstajati in uspevati,

IV.

Socialni nazor.

Človek je družabno bitje. Edino v družbi lahko razvije svoje zmožnosti ter zadosti svojim potrebam. Zato sme svoje politične in gospodarske pravice izvrševati vedno le vpoštevajoč pri tem tudi družabne koristi.

Človek se mora zavedati svoje odvisnosti od drugih ljudi, od družbe. Iz njegovega srca je treba pregnati tisto laskavo, individualistično liberalno zavest, da je, kar je, sam iz sebe, da so njegovi netvarni in tvarni uspehi zgolj, ali vsaj večinoma plod njegovega dela in njegovih zmožnosti. Izobraženec mora uvideti, da se je mogel izobraziti edinole v družbi, ki stoji sama na primerni kulturni stopinji. Brez šol in učiteljev, brez knjig ter drugih kulturnih in znanstvenih pripomočkov, ki jih more dati edino le družba, bi se ogromna večina vseh modernih izobražencev niti zdaleka ne mogla približati svoji sedANJI stopinji izobrazbe. Bogataš, ki se baha, da si je le s svojo pridnostjo, varčnostjo in umnostjo pridobil za udobno življenje več kot dovolj premoženja, mora spoznati in doumeti, da bi mu vsa njegova pridnost in varčnost, ter vsa njegova bistroumnost in gospodarska zmožnost le malo koristila, ako ne bi živel v družbi, ako bi moral svoje bogastvo ustvarjati res sam, popolnoma sam ter ne bi mogel pri tem izkoriščati n. pr. trgovskih zvez, prometnih sredstev, kredita in — kar je mnogokrat najvaznejše — ako ne bi mogel v svoje namene vpreči tujih delavnih moči, ako ne bi imel nikogar, ki bi mu pri njegovem delu pomagal, ter žrtvoval

njegovemu dobičku svoje telesne in duševne moči. Jasno je torej: Učenost in bogastvo si more človek pridobiti edino le v družbi, zato pa je tudi dolžan v vsem svojem ravnanju vpoštevati družabne koristi ter ne sme iskati osebnega haska na škodo družbe.

Naravne pravice in dolžnosti vseh ljudi nasproti bližnjemu in družbi so bistveno enake. Večjim pravicam, izvirajočim iz večjih naravnih zmožnosti po edinca odgovarjajo tudi večje dolžnosti.

Po naravi smo vsi ljudje bistveno enaki. Vsi imamo enako pravico do človeka vrednega življenja, za vse enako velja zapoved ljubezni do bližnjega. V tem oziru ni nobene izjeme in nobene bistvene razlike. Prvotno se ločimo edino le po svojih naravnih zmožnostih, duševnih in telesnih. Večje naravne sposobnosti dajejo, vsaj v nekaterih ozirih, tudi več družabnih pravic. Tako ima n. pr. z izrednimi duševnimi zmožnostmi obdarjen človek nekako pravico, da mu družba olajša skrb za vsakdanji kruh in obstanek ter mu tako omogoči, da svoje zmožnosti razvije in izpopolni do najvišje stopinje. Toda če se tak človek te svoje „pravice“ poslužuje ter se tako povspne s tujo pomočjo v kakršnemkoli oziru nad druge, tedaj so temu primerno tudi njegove dolžnosti do družbe tem večje, čim večja je bila njena pomoč.

To velja zlasti o onih, ki menijo, da so poklicani, zavzeti med svojim ljudstvom vplivna in vodilna mesta. Taka mesta gredo brezdvomno predvsem le osebam, ki se že po svojih sposobnostih odlikujejo pred drugimi, toda čim več zahtevajo taki ljudje od družbe tem večje so njihove dolžnosti do nje. Nihče ni poklican, da zasede prvo mesto v družbi, ne da bi mu bila obenem naložena težka dolžnost, da mora uporabiti vse svoje zmožnosti v prid družbe. Torej bi-

stvena enakost, če pa si kdo upravičeno lasti v družbi več pravic, mora prevzeti tudi sorazmerno več dolžnosti.

Vir pridobljenih pravic je predvsem osebno, produktivno ali sicer socialno koristno delo. Ono je tudi podlaga za pravično ureditev socialnih razmer.

Pridobljene pravice so tiste, ki jih človek nima že po svoji naravi, marveč mu izvirajo iz posebnih pravnih in etičnih naslovov. Ti viri pridobljenih pravic so zelo različni. Človek se n. pr. lahko stvari, ki še nima lastnika, polasti, ter tako zadobi na nji lastninsko pravico, lahko si jo pridobi po pogodbi z njenim dosedanjim lastnikom, lahko jo tudi podeduje, ali jo dobi v dar i. t. d.

Da človek nekaj podeduje ali dobi v dar, mnogokrat ni odvisno — vsaj neposredno ne — od njegovega dela. Drugače pa je v veliki večini vseh drugih, za praktično življenje skoro izključno merodajnih slučajev. Človek more navadno vsako tudi najmanjšo pravico ali stvar odkupiti bodisi neposredno z delom, ali pa s kako drugo stvarjo, za katero je bilo treba prvotno žrtvovati več ali manj truda in dela. Seveda v naših neurejenih socialnih razmerah tega dela največkrat ne opravljajo tisti, ki si z njim odkupljene pravice in stvari lastijo, marveč se trudijo in mučijo mesto njih drugi, ki so vsled svojega slabega gmočnega in splošno socialnega položaja primorani vdinjati svoje delavne moči tujim interesom in koristim. V tem ravno tiči glavni vzrok vsega socialnega zla. Zato je treba dosledno uveljaviti načelo, da si sme človek pridobiti pravice in stvari, ki jih rabi za svoje življenje, edino le tako, da jih odkupi s svojim lastnim, osebnim delom¹⁾. Nikomur naj ne bi bilo do-

voljeno in omogočeno, da plačuje s tujimi žulji pravice in stvari, ki jih rabi zase in za svojo družino.

Osebno delo, ki daje človeku pravico do življenjskih potrebščin, pa mora biti tudi samo na sebi produktivno ali sicer socialno koristno. Ne zgolj to, da človek dela, marveč da dela nekaj produktivnega ali sploh družabno koristnega, šele to ga upravičuje, do vsega, kar rabi za svoje življenje. Produktivno pa je le tisto delo, ki služi neposredno ali posredno produkciji človeških potrebščin, oziroma naravnost zadoščenju človeških potreb. Produktivne stroke so torej poljedelstvo, obrt in industrija, trgovina, kolikor služi potrebni izmenjavi blaga, produktivno je tudi drugo potrebno n. pr. gospodinjstvo in poselsko delo. Vendar pa ni vse potrebno in koristno delo produktivno, vsaj v običajnem pomenu besede ne in zato moramo poleg produktivega dela vpoštevati sploh vsako socialno koristno delo. Semkaj spada umetnost, znanost, da, tudi molitev i. t. d. Trud in delo, ki ga človek zato žrtvuje, je na splošno koristno in zaradi tega upravičuje človeka, ki se stem bavi, da dobi zato tudi hrano, življenjske potrebščine, brez katerih ne bi mogel živeti in v svoji stroki uspešno delovati.

Neproduktivno in družabno popolnoma nekoristno pa je n. pr. če človek potratni glavni del vsega svojega časa, da se lišpa in kinča ter obiskuje razne zabave in vesele prireditve. Delo, skrb in trud, ki ga v preveliki meri žrtvuje za take namene, ga ne upravičuje niti do takih in tolikih potrebščin, ki bi zadoščale za najskromnejše in najbolj beraško življenje. Še manj ima seveda pravico do tega ako morda pritegne k svojemu neproduktivnemu in socialno nekoristnemu delu še druge, pa naj si jih zato še tako dobro plača. Nasprotno, poleg tega, da živi sam od žuljev tujih rok, oškoduje družbe

¹⁾ Primerjaj zlasti moje „Narodnogospodarske eseje“ I. Ljubljana 1920.

še stem, ker odvraca druge od produktivnega oziroma socialno-koristnega dela ter je kriv, da se število družabnih ujedavk množi in raste. Kdor ne dela ničesar produktivnega ali sicer socialno-koristnega, nima pravice do nobene stvari, za katero je moral kdorkoli izmed človeškega rodu žrtvovati le trohico dela in truda.

Iz vsega tega je razvidno, da je edino na podlagi osebne produktivnega ali sicer socialno-koristnega dela mogoče pravično urediti socialne razmere. Posameznik sme sicer v omejenem obsegu tudi iz kakkega drugega naslova n. pr. kot dedščino ali darilo prejeti to ali ono življenjsko potreščino, toda to so izjeme in nasplošno mora biti vendarle delo temelj družabnega življenja in razmerja. Razlika, po kateri bi se novi, socialno pravični družabni red ločil od starega, dosedanjega, bi bila v tem oziru edino ta, da bi prišlo v poštev kot fundament družabnega reda izključno le osebno, produktivno ali sicer socialno koristno delo. Druge enotne in pravične podlage, na katero bi mogli opreti ves družabni red, ni in je tudi ni treba. Vsakemu po njegovih delih in socialnega vprašanja ne bo več!

Dolžnost produktivno ali sicer socialno-koristno delati velja za vse, ki so tega zmožni. Pravice in dobrine, ki jih kdorkoli uživa iz kakkega drugega naslova (obresti, sploh dohodki iz premoženja samega na sebi, dedščina, darila itd.) ga ne odvezujejo te dolžnosti.

„V potu svojega obraza si boš služil svoj kruh“. To je naša usoda in naša dedščina, ki velja za vse in kateri se nihče ne sme odtegniti. To je utemeljeno že v naravi. Ona nam sicer že sama nudi razne dobrine in sadove, toda ti so tako neznatni, da bi brez dela mogel od njih živeti le zelo, zelo majhen del človeštva. Treba je torej,

da si z delom pridobimo, kolikor nam narava premalo daje za naše življenje. In ta dolžnost velja za vse, če ne popolnoma, pa vsaj bistveno enako. Gotovo bi bilo krivično, ako bi nekateri neomejeno uživali naravne zemeljske dobrine in sadove, kolikor bi jih hoteli, drugi pa bi bili primorani, da si z delom in trudom pridobijo vse svoje življenjske potreščine ter ne bi bili niti najmanj deležni naravnih dobrot.

Ako pa velja splošna delovna dolžnost za vse brez izjeme, tedaj niso izvzeli od nje niti oni, ki v sedanjih razmerah dejanski žive, ali bi lahko živeli od dohodkov, oziroma od premoženja, ki se jim steka iz kakkega drugega naslova, ne da bi zato produktivno, ali sicer socialno-koristno delali. Obresti, sploh dohodki iz premoženja samega na sebi kakor tudi vsi drugi viri pravic in stvarnih dobrin, ki omogočujejo človeku udobno življenje v brezdelju, ga ne izvzemajo od splošne delovne dolžnosti. Vsakdo, ki je zmožen produktivnega ali sicer socialno-koristnega dela, ga je tudi dolžan vršiti, pa naj je njegovo bogastvo, pa naj so njegovi dohodki iz premoženja itd. še tako veliki! Velik del vseh življenjskih potrebščin, ki jih posamezniki in celokupna človeška družba potrebujejo, je treba proizvesti in pripraviti z delom — Ako torej kdorkoli ne izvrši sam dela, ki odpade ob pravični razdelitvi nanj, ga morejo izvršiti mesto njega drugi. Končna posledica vsega tega je, da tak človek dejanski odvali svojo delovno dolžnost na druge, ki morajo radi njegove nedelavnosti žrtvovati potrebnemu delu več truda in moči, kot bi bilo to v resnici nujno. Zato bi bilo povsem naravno in popolnoma pravično, ako bi družba takim ujedavkam, ki se nočejo oprijeti nobenega primerne produktivnega ali sicer socialno-koristnega dela, odvzela njihove prejemke, oziroma njihovo

premoženje do tiste meje, pri kateri bi bili nujno prisiljeni podvreči se splošni delovni dolžnosti, ker bi jim sicer ne bilo več obstanka.

Še bolj velja to seveda o onih, ki nele sami ne vršijo nikakega na družabno koristnega dela, marveč odvrčajo od njega tudi druge ter jih vdinjajo — če tudi morda za dobro plačilo — pri sebi ali drugih za povsem nepotrebne in nekoristne posle. Tu je družba nasprosi tistim svojim članom, ki v polni meri vršijo svojo delovno dolžnost, brezdvoma dolžna, da take ljudi, če je treba z brezobzirno odtegnitvijo njihovih dohodkov in njihovega premoženja, prisili k produktivnemu ali sicer socialno koristnemu delu. Dokler se ne bo dejanski tako ravnilo, toliko časa bo splošna delovna dolžnost veljala vedno le samo za revne sloje, dočim se ji bodo premožni ljudje znali dosledno izogniti. Mesto pravice do dela, ki se pogosto povdarja, naj se v življenju dosledno izvede dolžnost dela, pa prve sploh ne bo treba nič več imenovati. Dolžnost ni pravica in če se to dvojje zamenjuje, je to le dokaz, kako daleč imamo še do pravega socialnega mišljenja. Zato veljaj kot eno prvih socialnih načel: Vsak človek je dolžan delati, „kdor ne dela, naj tudi ne jé“. (Sv. Pavel, 2. Tesal, 3, 10).

Tistim, ki vršijo svojo delovno dolžnost, je družba dolžna zagotoviti v primerni obliki vse, kar rabijo za človeka-vredno življenje, nele v dobi dela, marveč tudi v slučaju nezgode, starosti, onemoglosti, brezposelnosti, kratko v vseh slučajih, ki jih lahko doletijo. Isto mora zagotoviti tudi njihovim svojcem, kolikor so dolžni zanje skrbeti in kolikor teh ne veže splošna delovna dolžnost.

Dolžnostim odgovarjajo tudi pravice. Ker zahteva družba od posameznika, da si z delom svojih rok služi svoj kruh in da ne živi od dohodkov iz premoženja, ki si

ga je na kakršenkoli način pridobil, tedaj moramo po vsej pravici zahtevati od nje, da nudi vsakomur, ki vrši svojo delovno dolžnost, možnost pravega človeka vrednega življenja.

V tem oziru so vsi ljudje med seboj bistveno enaki in najneznatnejšemu med njimi ni mogoče odreči te pravice. Naravna pravica do človeka, njegovi naravi in njegovemu dostojanstvu primernega življenja je pri vseh ljudeh brez izjeme že po njihovi naravi utemeljena ter se ne da utajiti.

Ker pa dviga človeka nad ostalo stvarstvo, ker mu daje posebno vrednost njegov duh, je tudi človeka vredno le tako življenje, ki ne služi samo telesnemu, marveč tudi duševnemu razvoju.

Življenske potrebščine delimo vsled tega v telesne in duševne. Najvažnejše telesne potrebščine so hrana, obleka, stanovanje ter zdravniška pomoč. Semkaj spada tudi zadoščenje naravnemu nagonu, na katerem sloni obstoj in razmnožitev človeškega rodu. Človeku mora biti dana možnost, da si v primernem času lahko ustanovi svojo družino. Med duševnimi potrebami zavzema prvo mesto potreba po umski in srčni vzgoji. Poleg tega mora imeti človek tudi sicer priliko, da se more umsko in srčno izpopolnjevati. Važen predpogoj za vse to pa je vsaj toliko udobno življenje, da ne mori človeka neprestano s težkimi skrbmi za vsakdanji kruh in da mu pušča dovolj prostega časa, v katerem lahko održe svojega duha od materijelnih skrbí ter ga obrne navzgor k Resnici in Lepoti. Brez tega ni mogoče govoriti od človeka vrednem življenju tudi, če bi bilo za vse telesne potrebščine kar najboljše preskrbljeno.

Do vsega tega pa človek nima pravice le tedaj ko dejanski izvršuje svojo delavno dolžnost, marveč velja ta pravica za celo življenje. Doba, v kateri more človek de-

janski spolnjevati svojo delavno dolžnost je omejena na daljšo ali krajšo vrsto let. Za temi, mnogokrat pa tudi vmes, nastopi doba, ko človek ne more izpolnjevati splošnih družabnih dolžnosti, marveč je nasprotno vsestransko navezan na družabno pomoč. Tako je zlasti v slučaju bolezni, nezgode, starosti ali neprostovoljne nezaposlenosti. V vseh teh slučajih ima človek neoporečno pravico do človeka vrednega življenja z vsemi njegovimi predpogoji, ki smo jih pravkar našli.

Pa ne samo to! Človek največkrat ni sam, marveč ga vežejo z drugimi ozke rodbinske vezi. Te vezi so podlaga celega družabnega ustroja ter jih ne bi bilo le skrajno škoda pretrgati, marveč je to dejanski tudi popolnoma nemogoče. Rodbinske vezi so najdragocenejši vir, iz katerega izhaja tista moč, ki omogočuje, da se velik del vseh družabnih dolžnosti, ki prepletajo človeško družbo izvršuje sam po sebi, brez okornega, upravnega in nadzorstvenega aparata, ki ga pri ogromni večini vseh drugih družabnih

institucij ni mogoče pogrešati. Zato ni samo prav in pravično, marveč je tudi edino praktično, da človeška družba rodbinsko razmerje čuva in goji ter daje rodbinskim članom možnost, da morejo v polnem obsegu izpolnjevati svoje medsebojne dolžnosti. Človek, ki vrši v polnem obsegu splošno delovno dolžnost, nima vsled tega zgolj pravice tirjati od človeške družbe, da mu zagotovi vse, kar rabi za človeka vredno življenje v dobi dela, kakor tudi v slučaju bolezni, nezgode, starosti in brezposelnosti, temveč sme z isto pravico zahtevati, da človeška družba omogoči enako človeka vredno življenje vsem njegovim rodbinskim članom, katerih iz kakršnega koli vzroka ne veže splošna delovna dolžnost.

Kratko rečeno: človek, ki vrši splošno delovno dolžnost, si pridobi v tem pravico do človeka vrednega življenja ne le zase, marveč tudi za svojce, za katere je dolžan skrbeti.

(Dalje)

Komisar Venceslav Polak (Ljubljana).

K vprašanju občinskih tajnikov.

Vprašanje o reorganizaciji občin v upravnem, političnem in gospodarskem oziru je na dnevnem redu. Zlasti nujna je reorganizacija njihovega upravnega ustroja. Ozko zvezano s tem je vprašanje občinskih tajnikov in drugih uslužbencev v stanovsko-socialnem pogledu. Naša javnost se je dosedaj žal pre malo brigala in se tudi še danes ne zaveda v polni meri pomena, ki ga ima za javno upravo in sploh za vse javno življenje občin urejeno občinsko tajništvo.

Nekateri gledajo z nezaupanjem na blizajočo se preobnovo občin, boječ se pobirokrateja naših občinskih uradov in prikraj-

šanja občinske avtonomije. Po treznem predudarku pa mora vsakdo priznati, da je preobnova v resnici potrebna in da so taki pomisleki, ki se čujejo tuptam tudi od resnih ljudi, neutemeljeni.

Predno se lotimo razpravljanja o stališču občinskih tajnikov, kakoršen je danes v občinah na deželi, moramo pogledati, kakšna so naša županstva, t. j. naši občinski uradi, še prej pa, kakšne so naše podeželske občine.

V celi Sloveniji, všteti okupirane kraje Kranjske (brez Goriške, Trsta in Istre) imamo danes 980 občin (izvzemši štiri avtonomna mesta Ljubljana, Maribor, Celje in Ptuj).

Od teh je 644 občin z manj kot 1000 prebivalci in med njimi 318 občin z manj kot 500 prebivalci. Občin z 1000—2000 prebivalci je 212, z nad 2000 prebivalci pa 121.

Dve tretjini občin na Slovenskem ima torej manj kot 1000 prebivalcev in manj kot 5000 K letnih direktnih davkov, podvrženih občinskim dkladam. Velika večina naših občin mora torej računati s temi razmerami in sredstvi. Občinska uradna opravila vrše zato po veliki večini občin župani sami ali pa jim pri tem tuptam pomagajo osebe, bodisi brez ali pa proti primeroma mali nagradi. Večinoma so to učitelji, organisti, duhovniki, upokojeni javni nameščenci, inteligentnejši posestniki ali njihovi sinovi. Stan občinskih tajnikov kot samostojen poklic pa je pri nas malo razširjen in jih vzdržujejo samo nekatere večje občine. Najmanj občinskih tajnikov vidimo na bivšem Kranjskem in na Štajerskem, dočim jih imajo koroške občine več, ker so povprečno mnogo večje kot na ostalem Slovenskem.

Po določilih občinskega reda sme občinski odbor nastaviti posebne občinske uslužbenke: uradnike in sluga. Za občinskega uradnika se smatra oseba, ki je bila nastavljena, da trajno vrši gotove občinske pisarniške posle, prejema zato plačo, se mora držati navodil županovih in je podvržena njegovi disciplinarni oblasti. Službeno razmerje med občino kot delodajalcem in občinskim uslužbencem je zasebno pravno in se mora, kadar ni posebnih predpisov (n. pr. zakonov, pogodb), presojati po določbah občega državlanskega zakonika o delavski pogodbi. Kot zasebno pravno je torej to službeno razmerje odtegujeno kompetenci javnih upravnih oblastev in ima o vseh sporih razsojati redni sodnik. Merodajna v tem pogledu je predvsem služ-

bena pogodba, sklenjena med občino in nastavljencom, in sicer kar se tiče plače, odpovedi službe, pokojnine itd.

Nekatere večje občine imajo posebne službene pragmatike za svoje uslužbenke z natančnimi določili glede kvalifikacije občinskih tajnikov, njihovih prejemkov, napredovanja, disciplinarnega postopanja, pokojnine, preskrbnine vdov in sirot itd. V takih občinah so občinski uradniki nastavljeni navadno „definitivno“, to se pravi, da jih občina ne more odpustiti iz službe, dokler jo opravljajo zadovoljivo in ne prekrše svojih službenih dolžnosti. S takimi določbami je socialno stališče občinskih uslužbencev pač zasigurano, zlasti kar se tiče preskrbe za starost in preskrbe vdov in sirot. Seveda je število občin, ki nudijo svojim uradnikom take življenjske pogoje, zelo majhno. Velika večina oseb, ki se v življenju ukvarjajo z občinskimi uradnimi posli, teh socialnih pogojev nima, in je prepuščena večkrat prosti volji svojih delodajalcev ali pa v skrajnem primeru — razsodbi civilnega sodnika!

Tukaj nočem nikomur ničesar očitati, saj občine same teh razmer niso krive. Povem samo, kar je res. Posledica razmer je, da se pri nas na Slovenskem občinsko tajništvo opravlja večinoma kot „stranski posel“, ker namreč od občinskega tajnikovanja navadno nikdo živeti ne more. Na splošno se ta socialna mizerija ne občuti še tako zelo, zato pa se tembolj poznajo kvarne posledice te neurejenosti v javni upravi. Čisto naravno! Oseba, ki se ne posveti popolnoma in trajno svoji občinski službi, ki niti ni sigurna, koliko časa bo vršila ta posel, tudi ne more imeti pravega čuta uradne odgovornosti, bodisi napram občini, kakor tudi napram državnim oblastvom. Če se k tej neurejenosti službe pridružijo še težke socialne skrbi občinskih

tajnikov, bo pač vsakdo uvidel, da mora vsled takih prilik trpeti škodo vsa javna uprava, največ pa občina sama in njena avtonomija. Naj se stvar suče kakor se hoče, predpogoj vsake dobre in koristne uprave v občini je urejena občinska pisarna. S tem se ne podpira nikak birokratizem in tudi ne škoduje principu avtonomije, češar se morda ta ali oni boji. Nasprotno! Občinsko avtonomijo, ki se danes zbog pomanjkanja materialnih in intelektualnih in oblastvenih sredstev krha na vsih koncih in krajih, je mogoče utrditi le, če prej ko mogoče odpravimo dosedanji diletantizem, neurejenost in nestalnost, ki ugledu podeželskih občin nikakor ni v korist. Kdor hoče videti, je že davno prepričan, da drugega izhoda ni. Zato se od vseh strani ponavlja klic po radikalni preosnovi občin.

Kakor na Slovenskem, tako tudi v drugih deželah bivše Avstrije ni bilo nikakih zakonitih določb glede ureditve službenega razmerja občinskih uradnikov in slug, glede njihove predizobrazbe, kvalifikacije, službenih prejemkov pokojnine itd. Častno izjemo delajo v tem pogledu samo Istra, Dalmacija in Češka. Z zakonom z dne 12. VIII. 1907, dež. zak. št. 41 in 42 je bilo določeno, da se mora v vsaki isterski občini sistemizovati definitivno mesto občinskega tajnika, ki mora dobivati plačo, potrebno za stanu primerno preživljanje. V nadaljnjih določbah zakona je urejeno službeno razmerje, disciplinarno postopanje in pokojninski prejemki. V Dalmaciji imajo zakon z dne 28. II. 1899, dež. zak. št. 8 glede ustanovitve pokojninskega zaklada za občinske uradnike.

Moderne določbe glede ureditve službenega razmerja občinskih uradnikov na Češkem ima zakon z dne 29. V. 1908, dež. zak. št. 35. Po tem zakonu mora vsaka občina s 5000 prebivalci nastaviti posebnega občinskega konceptnega uradnika s popolno

juridično izobrazbo. Nastavitev uradnika se izvrši s posebnim dekretom, ki do podrobnosti določa vse točke službenega razmerja med njim in občino. Najmanjša začetna letna plača znaša 2400 K, ki se po preteku vsakih 5 let zviša. Po dovršeni 35 službeni dobi mu gre polna pokojnina. Določila glede preskrbe njihovih vdov in sirot, glede disciplinarnega postopanja, odpusta iz službe itd. so posneta po službeni pragmatiki za državne uradnike. V občinah z manj kot 5000 prebivalci je prepuščeno občinskemu odboru da določi plačo občinskega tajnika in potrebno kvalifikacijo. Glede napredovanja v službi, dalje glede pravice do pokojnine, do preskrbnine vdov in sirot, kakor tudi glede odpovedi službe in drugih razmer, pa veljajo tudi za to vrsto občinskih tajnikov določbe prej omenjenega zakona. Važno je zlasti to da se smatra po preteku enoletne službe redoma vsakega občinskega tajnika za stalno nameščenega, kar more le ugodno vplivati na občinskega nameščenca, kakor tudi na uradno poslovanje samo.

Kako je v tem oziru v drugih deželah Jugoslavije. Določbo, da je za službo občinskega uradnika treba položiti poseben usposobljenostni izpit, imajo na Hrvaškem (glej naredbo vlade iz leta 1875, št. 13.845 in iz leta 1878, št. 14.516, kakor tudi v Srbiji. Za preskrbo občinskih tajnikov, njihovih vdov in sirot imajo na Hrvaškem posebne županijske fonde, ki jih upravljajo odbori, izvoljeni od občinskih tajnikov pod predsedstvom kr. županijskega podžupana.

Tozadevnih podatkov glede Bosne žal nimam pri roki.

Najprej in najbolj potrebno je tudi pri nas, da se službeno razmerje občinskih nameščenecv zakonitim ali naredbenim potom uredi. V naši dobi, ki ima za program socialno zavarovanje vseh sta-

nov v državi, se mora postavodajalec porigati kar čimprej za stan občinskih nameščencev, in jim dati primerno pokojnino za starost in onemoglost, jih zavarovati za slučaj bolezni ter zasigurati preskrbnino njihovim vdovam in sirotam. Ni treba posebej povdarjati, da ugodnosti, ki jih nudi občinskim uradnikom bivši avstrijski zakon o pokojninskem zavarovanju privatnih uradnikov iz l. 1907, danes nikakor ne zadoščajo ter je tudi obseg tega zavarovanja preozek. V kakšni obliki naj bi se izvedlo zavarovanje za starost in onemoglost, ali naj se v ta namen osnuje poseben pokojninski fond za celo Slovenijo, ali pa za posamezne okraje kot na Hrvaškem, ali pa naj bi bile občine same dolžne dajati svojim odsluženim tajnikom primerne pokojnine, o tem ne moremo razmišljati v pričujočem članku. Pripomnim pa, da se pri tem občin ne sme preveč obremeniti, vsled česar bi kazalo odločiti se za deželni pokojninski zaklad.

Ravnotako mora biti občinskim tajnikom zakonitim potom zasigurano primerno napredovanje v službi, natančno določene njegove službene dolžnosti in pravice. Kar se tiče predizobrazbe, pripomnim, da se zahteva v Srbiji za občinskega tajnika, ki se tam imenuje „občinski delovodja“, najmanj dovršeno nižjo gimnazijo, realko ali kako nižjo strokovno šolo. Ta minimum predizobrazbe se mora statuirati tudi pri nas. Predpisati bi bilo treba tudi poseben usposobljenostni izpit in določiti, da brez tega izpita ne more biti noben občinski tajnik na novo definitivno nameščen.

Ta mera predizobrazbe bi po naših srednje velikih podeželskih občinah z 2 do 3 tisoč prebivalci s kmetiskim značajem nekako zadoščala. V večjih občinah, zlasti v industrijskih, kjer so posli županstva bolj raznovrstni in težavni, ne bo preveč, če se

zahteva vsaj od glavnega občinskega uradnika popolna srednješolska izobrazba in pa daljša praksa. Ker je po večini naših občin s tajništvom združen tudi posel blagajnika, bi bilo prav, če bi se dalo tajnikom priliko, izobraziti se tudi v knjigovodstvu.

Ako se zagotove občinskim tajnikom potrebni pogoji za življenje, država in občine ne bodo v skrbah za primeren naraščaj. Marsikateri inteligenten kmetijski fant se bo potem posvetil temu poslu in nedvomno bodo sčasoma po občinah ta opravila lahko vršili kmetiški sinovi domačini, ki poznajo življenje in razmere na kmetih ter se občinskim odbornikom ne bo treba bati „tujega škrica“ ki bi ne imel razumevanja za potrebe kmetiskih prebivalcev v občini. Tako bi tudi odpadel strah nekaterih bolj konservativnih ljudi, ki pravijo, da bo potem, če bodo prišli v občinske urade stalno nastavljeni šolani ljudje, kar konec občinske avtonomije. Da, konec bi bilo marsikje nereda, ki ga je žalibog opaziti tuptam v občinah, česar pa večinoma niso krivi občinski zastopi sami, temveč razmere, v katerih se danes občine nahajajo.

Ostane še nekaj. S preosnovo občinske tajniške službe je nujno združena tudi preosnova občin.

Umljivo je, da občine z manj kot 1000 ali celo z manj kot 500 prebivalci, ne morejo vzdrževati posebnega tajnika. Tudi občine z 1000 do 2000 prebivalci, zlasti če so popolnoma kmetiškega značaja, bi to težko zmogle. Če pogledamo davčno moč naših občin, s katero le-te lahko operirajo, pride mo do zaključka, da z manj kot z 10.000 K letnega direktnega, občinskim dokladam podvrženega davka tukaj ne moremo računati. To pomeni, da moramo napraviti občine z vsaj 2000 prebivalci, ker drugače ni misliti na kako zboljšanje razmer. Oprostito se že enkrat starega lokalizma in raz-

cepljenosti, ki iz popolnoma neutemeljenih predsodkov loči eno vas od druge in jih hoče imeti kot posebne občine, kakor nam kažejo obilni zgledi zlasti v kamniškem in v mariborskem okraju. Naloga občine ni samo gospodarska skupnost njenih prebivalcev, temveč ima vršiti tudi politične funkcije, za kar pa potrebuje več moči. Slabotna majhna občina ne zmore in ne pomeni nič, ne napram državi, ne napram svojim lastnim občanom.

Geslo našega časa je organizacija

vseh narodnih sil. Delavstvo to razume, zato se združuje in hoče diktirati vsemu svetu. Ali naj samo kmetske sile ostanejo razcepljene?

Vprašanje je velikega pomena tudi za zadrugištvo. Tudi našim kmetским zadrugam bi izvežbani občinski tajniki lahko mnogo pomagali, bodisi že kot odborniki, bodisi kot uradniki v izven uradnih urah. Dostikrat bi bilo na ta način ustrezno marsikaki zadrugi pa tudi občini, ker bi zadruga pomagala tajnika vzdrževati. —

Delamržnost — in kako jo zatremo.

Filip Knab je napisal v reviji „Der österr. Volkswirt“ daljše razmotrivanje o tem vprašanju. Njegova izvajanja se v splošnem strinjajo tudi z našimi razmerami.

Najnevarnejša med vsemi boleznimi, pravi Knab, ki ogrožajo upehano človeško družbo, je splošna mržnja do dela. Ta bolezen je naraven pojav vsaj v toliko, v kolikor ima svoje paralele tudi v naravi. Vsak organizem izgubi voljo do življenja in duševno energijo, če ga zasledujejo težki zunanji udarci usode. Če čebelam večkrat odvzamemo prihranke medu, „stavkajo,“ nečejo več zbirati novih zalog, temveč žive kar v en dan in podležejo nazadnje gladi, smrti, kateri smo kot celota v zadnjem boju za obstoj podvrženi tudi mi in s katero odgovarja narava stavki.

Da bi iz lastnega prepričanja natančneje spoznal ognjišče tega zla, ki je najbolj izrazito med premogarji in rudarji, je vstopil pisatelj pred kratkim v neki avstr. premogovnik in tam delal en teden kot pomožni delavec. — Podaja nam izkušnje in vtise, ki jih je tam pridobil in dalje tudi drugi zbrani material; poskuša pri tem najti

jedro te bolezni in pokazati sredstvo, kako zatremo to bol in jo končno ozdravimo.

Stanovanjsko vprašanje, ki je po mnenju novejših sociologov v veliko večji meri kot mezdnó vprašanje — glavna in kardinalna točka celotnega socialnega problema, je tam še prav pomanjkljivo rešena; tudi druge naprave za ljudsko blaginjo so le deloma izvršene ali pa jih sploh ni, n. pr. nimajo niti ene pršne kopeli. — Vsled teh razlogov bi utegnil morda kdo imenovati razpoloženje in upravičeno nezadovoljnost, ki vlada med tem delavstvom, samo krajevno, pogojno in omejeno. To pa bi bilo seveda napačno. Pisatelju in vsakemu so znani mnogi slučaji, ki dokazujejo, da prevladuje duh zanikanja tudi tam, kjer so vprašanja, ki se tičejo stanovanj in blaginje delavstva kar najboljše izvedena; njegove izkušnje so tedaj tipične, njih razlaganje bi bilo odveč, ko ne bi bliskovito osvetlile prepada, kateremu se bližamo, ako ostanejo naše delavske mase na teh potih zmot.

Prvi dan je bil zaposlen pri odvažanju premoga na površju. Ko je vsled dolgega časa pričel počasi nalagati premog,

ga poduča sodelavci, da ni potreba delati dokler je temno, ker nadzorovalec itak ne vidi, če kdo dela, ali ne. Ako je bil kak delavec odpoklican na drugo mesto, mu je pred odhodom vedno zabičil: „Samo ne preveč delati, rajši stati in gledati!“ — Povsod, kamor je prišel, se je tratil čas z nepotrebnimi razgovori. Po njegovem mnenju bi bilo mogoče pri složnem delu dnevno produkcijo najmanj podvojiti.

Delavci so veselega značaja in se razgovarjajo o vseh mogočih stvareh; njih sodbe so deloma naivne in deloma zdrave in pravilne. Za geologična in znanstveno tehnična vprašanja se opaža resno zanimanje. Politika osredotča njih glavne misli; menijo, da mir še ni zagotovljen in da bodo boljševiki prinesli rešitev. Opisal jim je na podlagi svojih osebnih doživetij razdrapanje ruske razmere, kar jih je privedlo skoro do osuplosti. „Boljševiki vendar povsod napredujejo, morajo pač nekaj doseči,“ so mu odvrnili. Odgovoril je: „To pomeni malo. Dežela more doseči velike vojaške uspehe, a njen notranji položaj lahko vseeno ostane še brezupen. Prehranjevalno in socialno vprašanje ne bo rešeno z orožjem. Srednje države so si priborile velike zmage, pa so kljub temu razpadle, ker niso znale dovolj hitro rešiti teh vprašanj. Rešitev je mogoča le v nas samih in ne z uporabo notranje ali zunanje sile, ne s pučem, ne s prekucijo ali prevratom, ne s tem ali onim političnim sistemom, temveč s tem, da vsak sam pri sebi prične, da dela in varčuje. Bo sicer to nekaj časa trajalo, ampak uspeh bo zadovoljiv.“ — Pri enakih govorih opažamo vedno kisle obraze in razočarane poglede. „No, pa jaz mislim, da boljševiki vendarle pridejo!“

Naravno je to bolj udobno in vsak rad veruje, kar upa. Pa vse to nič ne pomaga. Te vrste misli se morajo zopet iz-

biti iz glave in prav tako, kakor so bile vsiljene.

Starejši rudarji delajo pridno in kakor se vidi, imajo zanimanje za stvar, dočim mlajši in pomožno osebje le zanikrno izvršuje svoj posel. Pregledniki in nadzoralno osebje vživa spoštovanje in avtoriteto. — O vodjih in zaupnikih, ki so jih izvolili izmed svoje srede, navadno zabavljajo, nazivajo jih egoiste in tatove, ki navadno pri konsumih na škodo drugih vživajo posebne prednosti. Pravijo: „Ne bomo volili nikakih pregledovalcev več, kajti čim več jih imamo, tem bolj se krade.“ — Navadno je vedno slaba izbira pri volitvah. Na površje ne pride razumen, trezen in zmožen mož, temveč navadno le glasni kričachi, ki si upajo največ zahtevati. Tudi trznih in razumnih mož je dovolj med delavstvom, so pa največkrat radi svojega mirnega nastopa in radi svoje skromnosti potisnjeni v kot. Ravno radi tega organizacije niso trdne in močne; njih značaj je: samo v zahtevah edini, v razdeljevanju needini, v delovanju, ki zahteva od posameznega tudi malo žrtev, nesposobni. Če hočemo pa zahtevati požrtvovalnost tudi od volilcev, tedaj je potrebno, da izvoljeni pred vsem vživajo njih zaupanje in spoštovanje.

Po gornjih izvajanjih pridemo do sledečega zaključka: Ako tamkajšni delavci s prehrano in s postopanjem svojih predstojnikov in radi od njih zahtevanega dela niso zadovoljni, nimajo prav. Ako pa z življenjskimi in stanovanjskimi razmerami niso zadovoljni, je upravičeno; te je pa ravno sedaj nekako v samopomoči prav težko zboljšati. — Pred vsem pa upravičeno to žijo, da se inteligenca premalo briga zanje. To občutijo instinktivno, ni jim pa še dovolj jasno umljivo, da se njih potreba imenuje: izobrazba, vzgoja in dober vzgled. Navaden človek ne razmišlja dosti o tem,

česa mu manjka in v čem nadkriljuje druge, temveč splošni življenski položaj ga tira v nezadovoljnost.

Delavstvo preživlja svoj prosti čas v zabavljanju čez politiko in pri kartah. Oženjeni posečajo stanovanja samcev, ker potrebujejo družabnosti in so med domačimi štirimi stenami ne počutijo dobro. Žene in otroci pridejo tudi za njimi. Potreba družabnosti, pouka in izobrazbe je tu; manjka pa primernih prostorov za skupne zборе in sestanke. V tem oziru bi se dalo in je potreba odpomoči. — Pouk treh predmetov bi se moral predvsem gojiti, to bi vzbudilo v delavstvu splošno zanimanje. Prvič: bistvo poklica, znanstvo in tehnika rudarstva in drugih strok industrije in obrti; drugič: domovinoznanstvo in sociologija (družboslovje), stališče in delo delavca (posameznih strok) v razvoju političnega in gospodarskega življenja; tretjič; praktični pouk v življenju, domače gospodarstvo, vrtnarstvo, higijena, varstvo otrok in domača umetnost.

Pisatelj upa, da bo iz gornjih podatkov mogoče zadobiti dokaj jasno sliko o tipičnem izvoru bolezni delomrznosti. Potem govori tudi o globljih vzrokih, ki povzročajo to bol. — Čebelice in mravlje imajo neizmeren socialni nagon in prirojeno marljivost, ter vstrajajo iz potrebe. Tudi veliko ljudi je, ki ali iz veselja, kot umetniki, ali vsled prirojenega in vzgojenega čuta dolžnosti, ali pa iz navade izvršujejo svoje delo, ne da bi jih kdo silil k temu; toda pretežna večina ljudi pa potrebuje nagona k delu in to je strah in up, kakor ga imenuje Fichte. Strah pred gladom in lakoto in upanje na dobro življenje in uživanje. Brezdvomno je ta najbolj splošen in najmočnejši nagib k delu dandanes že bistveno zmanjšan, in sicer z bojnimi organizacijami in vsled razdrapanosti drugih slojev. Tudi nekdanja vzgoja in marljivost je skoraj docela

izginila; spodrinilo jo je tekóm vojne priučeno brezdelno čakanje in zopet oživel nagon ropanja in bojaželjnost. Eno, kar spodbuja vsako veselje do dela in brezdelnost tako rekoč moralno opravičuje, je slab vzgled drugih stanov, predvsem zastupljajoči vpliv verižništva; ogromni in brez truda pridobljeni dobički teh mogotcev, njih bohotnost in razkošnost so predmet vsakdanjih razgovorov. „Mi smo pač neumni, da delamo!“ se čuje pri takih pogovorih. Ničesar ne moremo s stališča človeške morale ostrejšje obsojati kot onemoglost oblasti proti tej oholosti in napram temu pohlepu po uživanju, ki vse izvira iz umazanih in nezdravih razmer pridobivanja. Navaden človek to še manje razločuje kot naobražen. Delavec ne najde danes pravega razločka med poštenim podjetnikom, svojim poklicanim vodnikom v boju z naravnimi močmi, na čigar obstoju in razumnosti je tudi on interisiran, in med drugimi škodljivci in valutnimi špekulanti, temveč stlači vse skupaj v en lonec. — Napram kmetom goji večina delavstva nekako instinktivno sovraštvo. Bode jih v oči boljše gospodarsko stališče, ki ga zavzema kmetiški stan. Hudujejo se nad njimi. Le nerad bo kdo pri-trdil, da mora mali kmet navadno bolj trdo in več delati kot obrtni delavec, ne more verjeti, da ima tudi kmet slabe čase. — Da je vlada slaba, zastopniki ljudstva nezmožni, da je uprava površna itd. čujemo običajno vsepovsod. Da bi nam ententa pomagala, ne veruje nihče. — Take misli vzbujajo brezupnost in napetost položaja, kar povzroča tudi nasilja in večja mržnja do dela. Nobenega zaupanja v druge, nič zaupanja v samega sebe. In ravno zadnje bi bilo potrebno, če hočemo nastopiti edino pravo pot, ki nas privede do zboljšanja našega socialnega položaja in to je samopoč z delom in osvobojevalno geslo: začnimo vsak

pri sebi! Za udeležitev teh idej in za doseg cilja je potreba močnih vrelcev duševne energije, teh pa ljudski duši danes manjka a jih moramo najti.

Kako zamoremo te nedostatke odpraviti in kje naj iščemo pomoči? Pisatelj je že omenil, da je glaven vzrok nazadovanja delavnosti oslabele pojmovanje železnega „moram,“ pomanjkljiva vzgoja in izobrazba, slabi zgledi in splošna brezupnost. —

Ako pregledamo nekatere recepte, ki se priporočajo od te ali one strani, lahko njih nasprotje kratko označimo z besedami: bič in pogača. Nekateri pravijo: „Samo lakota bo pomagala.“ Da, če se ta nanaša na posameznika, se bo dostikrat vjemalo, ako pa mislimo človeško družbo, je to napačno. Lakota v današnjih razmerah vodi do izžemanja skupnosti od strani organiziranih na škodo neorganiziranih in povzroča oslabelelost, telesno in dušno onemoglost, otopenost in mlačnost mase. Lakota ne nastopi proti človeškemu telesu v obliki ultimata biti ali nebiti in ga ne skuša ugonobiti s skrajno silo napetosti, temveč se priplazi počasi v obliki nezadostnega hranjenja, ki povzroča hiranje in ubija energijo.

Drugi zopet svetujejo: prisilno delo. Tu si stavimo vprašanje: kako si to predstavljamo? Kdo naj sili? Mi nimamo nikake sile javnih oblasti in če bi jo imeli, bi jo mogli uporabljati k večjemu mimogrede, takorekoč v akutnih slučajih, toda dolgotrajno, zlo s tem še ne bi bilo ozdravljeno. — Sicer smo pa imeli pogosto priliko opazovati pri vojnih vjetnikih, da je mogoče zlovoljnega delavca tirati v delavnico, ne pa prisiliti k delu. Proti pasivni rezistenci in to je ono, kar precejšnja večina delavstva dandanes izvaja, pa nimamo nikakega učinkujočega prisilnega sredstva. —

Akordne plače, pravijo drugi. V resnici, akordna mezda dobro vpliva na delavnost

in pospešuje proizvodnjo; nadejam se, da prej ali slej med delavstvom zgine zadnji pomislek in neprijaznost napram temu sistemu plačila. Dokler se zavednost in izobrazba delavstva ne dvigne, bo sicer to le težko izvedljivo. — Nikakor pa ne smemo misliti, da bi bilo gospodarsko življenje z izvedbo akordne mezde trajno ozdravljeno periodično ponavljajočih se stavk in upernega valovanja, ker tudi s tem korenina vsega — duh še ne bi bil prenovljen. —

Socializacija industrije in soudeležba pri dobičku se smatra danes kot železni pojem vseh socialno političnih razmotrivanj; kdor pa samo od tega pričakuje skorajšnjega in bistvenega zvišanja veselja do dela, ta ceni dilekovidnost in vstrajnost delavskih mas previsoko. Mnogi bi svoje dvomljivo upanje, delež pri dobičku, ki bi ne bil takoj dosegljiv in viden, prav gotovo skušali poceni prodati. Velika časovna razdalja med delom in plačilom bi jim ne ugajala. Ta misel pomeni izpolnitev nekake moralne zahteve, ima pa v sedanjosti malo vzgojevalne vrednosti; nasprotno, vzbuja v nerazsodnih glavah pogosto nepravilno razumevanje in povzroča različne zmote.

Nobeden navedenih sredstev ne zadene jedra stvari. Samo neporedni osebni vpliv, v pravem pomenu besede sugestivni vzgojevalni vzgled je pravo, obenem preprosto in najboljše sredstvo za ozdravljenje. V Nemčiji se je na ta način že veliko doseglo. Tam imajo skrbno izbrane in dobro izurjene gospodarske pionirje, „Wirtschaftspioniere,“ ki z vnemo, zavedajoč se svoje važne naloge, iz ljubezni do svojih varanih sobratov, žive med delavstvom in delajo, jih bodre in prepričujejo o potrebi dela za lastno in splošno blaginjo. Tu najdemo agilne može, ki pripadajo različnim stanovom duševnih delavcev, kakor študente, bivše častnike, pravnike, trgovce in učenjake. Le ti morajo

predvsem znati trdno voljo, odločnost, takt in čut, tesno spojiti z idealno vdanostjo in skromnostjo, ti morajo biti rojeni voditelji in učitelji omike in prosvete in predvsem: živeti drugim za vzgled. — Brezdvomno zahteva združitev teh čednosti skrbno izbiro, a kakor je vsakdo tekom vojne pogosto opazoval, imamo dosti ljudi, ki so zmožni za ta poklic in bi zadostili zahtevam. Ne preostaja nič drugega, kakor da jih poiščemo, izurimo in jim odkažemo pravo mesto.

Stotnik Detlev Schmude je prvi pričel udeleževati to misel. V Helmstädt v premo-govnikih je osnoval posebno delavsko kolonijo raznih duševnih in ročnih delavcev, ki šteje že nad 1000 članov. Tam se s pravo vnemo vrši delo v rovih; močni želji po izobrazbi se skuša zadostiti z neposrednim občevarjem, s predavanji in tečaji. Upanje in misel na lastno hišo in kos zemlje, kjer bo mogoče postaviti lastno ognjišče, urediti lasten dom, jih poživlja; nada in vera, da je s pridnim delom omogočeno izboljšanje življenjskega položaja, jih ogreva in vstvarja veselje do dela. Vse se izvršuje v samopomoči. Vlada in oblasti podpirajo podjetje v vsakem oziru; oddajajo jim zemljišča v dedni zakup in dovoljujejo razne stavbene ugodnosti. Nezmerne dalekosežnosti in pomena razširjevanja enakih delavskih kolonij, ki so edino zmožne, da premoste zevajoči prepad med posameznimi sloji, ne smemo prezreti. —

Neoporečno tiči v tem gibanju nekaj idealen vzmah, toda če resno prevdarimo, bi utegnil o izvedbi in uspehu dvomiti le tisti, ki podcenjuje moč idej, vpliv in učinek нравnih duševnih sil ter iz posameznega izvirajočo energijo. V vojni je bila nešteto-krat dana prilika se o tem osebno prepričati. Prestrašena in zmedena množica v granatnem ognju, brez pomoči. Eden izmed njih

vstane, spregovori par besedi, napravi par kretenj... Vse juriša naprej, ne meneč se za samega sebe, ne za druge. — Do smrti izmučena kolona na pohodu. Vsak se čuti nezmožnega, da bi ganil z enim udom. Pa pride on, na katerega se vedno ozirajo, ko so v stiski, kadar je nevarno. On je še čil, spregovori s humorjem nekaj besedi — gre pred njimi. In vsi gredo še dolgo pot. To je ona privlačna sila zgleda, moč goreče osebnosti, ki spaja s trajnim vplivom množice v enako misleče in čuteče telo, to je, kar vžiga slehernemu izmed nas smisel družabnosti in krepki zavest. — Površnina in svojstvo ozemlja, zakladi prirode se ne dajo nikakor pomnožiti, — lahko pa poživimo in ojačimo energijo, izboljšamo način dela in vzgojimo plemenitost socialnega življenja. — Snovanje delavskih kolonij in nameščanje gospodarskih pionirjev po načinu stot. Schmude-ja bo vzgojilo industriji inteligentne in pridne delavce, kakor jih omenja tudi Taylor-jev sistem. To bi nam koristilo tudi v tem, da odvrnemo dosti modrih in razumnih moči od namere, si v tujini vstvariti eksistenco in jim damo doma priložnost, da uveljavijo svoje zmožnosti in svojo bistroumnost; zginilo bi tako napačno mnenje, da doma ni zadovoljitve. — Če se toraj oborožimo s skromnostjo, se otresemo predsodkov in si nadamo sklep vstrajnosti, podjetnosti in energije, kar vse mora potnik, ki odhaja v tuje kraje, v obilni meri vzeti seboj, tedaj bi bilo gorje in revščina kmalu pri kraju. —

Potrebno je torej, da vzbudimo in oprostimo v nas samih in drugih duševne in moralne sile, da gojimo in krepimo um, srčnost, duha vzajemnosti in veselja do dela. In to dosežemo najprej in najbolje s prisilno močjo, ki jo ima dober zgled.

Priobčujemo ta razmotrivanja, da bodo naši ljudje vedeli, na kakšen način se javlja

odporni sila nemškega naroda, ki kaže žilavo voljo preboleti udarec svetovne vojne in stopiti zopet na odlično mesto med na-

rodi. — Nemški delavci bodo našim najbližji in najhujši konkurentje! E.

RAZNO.

Dr. Aleš Ušeničnik: Uvod v krščansko sociologijo. (Zbirka „Naša pota“ II.) Založila in izdala S. K. S. Z. Ljubljana 1920. — Ni jih bilo malo, ki so v zadnjih letih pokopali principe, v katerih absolutno resničnost so bili svoje dni verovali. Marsikomu so se zamajala tla pod nogami, ko je videl, da se dejstva, porojena v vojnih letih, ne krijejo s teorijo, ki jo je bil dvignil na svoj ščit. Vsi ti ljudje in še mnogi drugi, ki so se v vojnih letih naučili samostojnega mišljenja, iščejo nove orijentacije. To veliko orijentacijo, „nekaj splošnih spoznav o skupnih, enotnih smernicah vseh socialnih reform,“ trden idejni temelj hoče podati avtor v tem delu. Nima namena, podati konkretne načrte in oblike, kako naj se reši socialno vprašanje; utemeljiti in razviti hoče samo krščanski solidarizem, t. j. ona pravna načela, ki naj urejajo družbo.

Iz prvega dela knjige, v katerem dokazuje avtor etično podstavo sociologije, diha lista toplota in jasnost, ki spominja na slog „Knjige o življenju“. „Človeška družba mora biti zasnovana sub specie aeterni,“ to je avtorju vogelni kamen krščanske sociologije. Nova in zanimiva so dokazovanja, kako je etika prepregla vse socialne uredbe in probleme in da vsak resen sociolog, najsi tudi sam zametuje etiko, v resnici računa z etičnimi vrednotami. S prepričevalno silo poudari in razvije pred bralcem ogromne socialne sile, ki jih vsebuje krščanstvo. Ko pa poudarja temeljno važnost etičnih principov za socialna vprašanja, ostro in

odločno formulira na res nov način resnico o etični relativnosti v sociologiji. „V mejah istega etičnega načela je lahko mnogo možnosti, ki so same po sebi etično indifereantne.“ To je jasno. Saj so v okviru krščanskih etičnih načel obstojali razni gospodarski redi. Ravnotako, kakor je jasno, da se bo kapitalizem zrušil, ko bodo njegovi gospodarski in psihološki predpogoji spremenjeni, tako moremo tudi mirno reči, da se bo bodoča socialistična družba nekoč preživela in da se bo pretvorila v novo, ki ji morda še imena ne vemo. Načelo relativnosti je važno, a je dvorezen meč: Na eni strani odpira široke in svobodne poti, na drugi pa napolnjuje sociologa s skepsjo in malodušnostjo, da slednjič postane samo registrator že ustaljenih misli in dejstev, ne da bi si upal pokazati in utreti novo pot v bodočnost. Prav pa je, da se načelo relativnosti odločno povdari ravno v krščanski sociologiji, da ne bo umetnih ovir tam, kjer jih ni in ni treba.

V drugem delu „Uvoda“ se peča avtor s posameznimi osnovnimi etičnimi idejami v sociologiji. Človekova osebnost, „res sacra“, in interes družbe sta si često v nasprotju; to je eden najboljših dokazov socialne bede, tu se križajo veliki socialni problemi in iz tega vidika uzremo ideal družbe: „Tam bi socialna oblast spoštovala osebnost in svobodo državljanov, tam bi državljani spoštovali socialno oblast.“ — Prvič je Ušeničnik tu odločno poudaril zakon dela in poljudno in žlvahno razložil

nekatero njegove posledice. Lapidarna in v besedah ekonomična izpeljava ravno iste, a še ostreje izražene misli v dr. Gosarjevih „Narodnog. esejih“ je dobila dobro paralelo v toplo občutenem in širše razpredenem razpravljanju v „Uvodu“. Zanimiva in stara teoretična pravda o upravičenosti obresti je v tej zvezi na kratko in zelo jasno orisana. Avtor sam ne zavzame odločnega stališča in se ne priključi niti onim, ki opravičujejo obresti sploh, niti radikalni struji, ki jih zameta kot dohodke iz tujega dela. Priznava pa argumentom radikalne struje večjo tehtnost in prihaja do sklepa, da so obresti po obeh teorijah vsaj v veliki meri plod tujega dela — in tej krivici more odpomoči samo socialni zakon dela.

V tretjem delu razpravlja o liberalizmu in socializmu. Mnogo izvirnih in novih misli nudi sveže podana razprava; odločno pa moti, da avtor dosledno istoveti socializem z marksizmom in njegovimi odtenki (stran 117). Iz razdvojenosti, ki razjeda že Marxov „Kapital“ je lepo izpeljano načelno nasprotje med strujo evolucije in med ono revolucije, ki obvlada današnji marksistični svet. Novo, sicer še nejasno perspektivo v bodočnost nam odpre migljaj, da delujejo na dnu boljševiskega gibanja ideje Bakunina, Krapotkina in drugih anarhističnih teoretikov. Nato poda knjiga smernice krščansko socialne ideje. Solidaristična načela so jasna a v njih okvirju je treba iskati konkretnih oblik socialne in gospodarske organizacije. „Tu je tudi težava krščanske socialne akcije. Ideja sama daje smernice, ne podaja pa konkretnih oblik. Zato je možno kolebanje in poskušanje...“ Ta misel se kot rdeča nit vleče skozi vso knjigo in povsod zadenemo na odprta vprašanja, ko bi hoteli točnega odgovora. Razcepljenost v nazorih in sicer v nazorih temeljne važnosti (strani 126, 128, 131) označuje krščanske sociologe in soci-

alne politike, ko izrekajo sodbo, kako praktično uveljaviti solidaristična načela. Ravno ta poglavja nehoti in ponovno odkrivajo neobhodno potrebo, formulirati jasen, konkreten in praktičen deloven program krščanskega socializma. To seveda ni bil namen te knjižice.

Delce konča s črtežem zgodovinskega razvoja gospodarstva. Krajšega in boljšega si ni mogoče misliti. Knjiga, pisana v klasični znanstveni slovenščini, bi morala postati elementarno sociologično berilo za naše izobražence. Osnovna načela so podana jasno, z železno logiko in tehtnimi dokazi; za to, da se ti principi uveljavijo v človeški družbi, se bo pač bil boj, dokler bo zemlja krožila med zvezdami. *Janko Kralj.*

Narodnogospodarski esej. Spisal dr. A. Gosar. Založila Jugoslovanska tiskarna. Za Brezigarjevim delcem, katerega glavna vrednost je bil statistični material, je bilo na polju naše narodnogospodarske vede tiho. Tu in tam se je izgubil v časopisje medel članek, v drobni razpravi smo našli gasneč utrinek ideje, porojene tam zunaj v velikem svetu. Okrog nas in v nas je postajalo marsikaj drugače, tudi gospodarstvo je rodilo kali novega razvoja. Narodnogospodarska veda je molčala. In ne sme nam biti žal zato, da nismo obogateli za par zbirk plehkkih uvodnikov.

S to knjigo je prebit led. Tri eseje, ki so sicer ločeni po tvarini, notranje pa sklenjena enota, je zbral pisatelj v tem delcu in v njih nam je podal, mnogokrat komaj še v zametku, celo kopico izvirnih in plodnih misli.

Prvi del, ki je najvažnejši in najtežnejši, se peča s problemom dela in kapitala, ki je pač osrednji problem sociologije in bo pod njenim vplivom moral postati tudi kardinalno vprašanje narodnogospodarske vede. Najprej pribije pisatelj osnovno spoznanje,

da je „delo za stvarjo samo na sebi prvi in glavni vir stvarnih dobrin, ki jih nujno rabimo za svoje življenje“ in da je „delo glavna podlaga osebnih pravic,“ segajočih v gospodarsko življenje. Kratko a jasno pokaže na zgodovinski razvoj dela v gospodarskem življenju. Prvi in začetkoma edini vir lastnine je bilo delo; polagoma se mu je pridružilo zemljišče, še pozneje obresti rodeči kapital. Narodnogospodarska veda govori zato o vsakem izmed treh produktivnih činiteljev samostojno. Tu avtor obstane in kritično osvetli, kako dalekosežne posledice ima dejstvo, da se narodnogospodarska veda ne ozira na medsebojno razmerje med delom in kapitalom. Temu naziranju postavi nasproti svoj nazor. V bistvu imamo dve produktivni prvini, stvar in delo, ker zemljišče in kapital nista dva bistveno različna produktivna činitelja. Razmerje človeka do stvari je razjasnjeno na podlagi zgodovinskega razvoja. Iz dejstva, da so stvarne dobrine splošno vsem ljudem za življenje enako potrebne, deducira pisatelj princip, da je „stvar sama na sebi torej namenjena vsem ljudem“ in da „mora biti slehernemu dana možnost, da si s primernim delom lahko pridobi vse, kar nujno rabi za človeka vredno življenje.“ V zvezi s prvim, temeljnim stavkom, da je delo podlaga in vir osebnih pravic, segajočih v gospodarstvo, prihaja avtor do dveh važnih zaključkov: z lastnim osebnim delom pridobiti si vse, kar rabi človek za svoje življenje in enako pravo vseh do eksistenčnega minima naravnih stvarnih dobrin.

Te dve načeli sta tako poudarjeni in utemeljeni, da je videti, da se pisatelj zaveda vseh dalekosežnih posledic, ki bi jih mogle roditi te dve ideji, če bi prešle v mišljenje ljudstva in bi potem po možnosti dobile zakonodajno sankcijo. Če do konca domislamo, koliko novih, danes mrtvih fizič-

nih in moralnih sil bi pridobilo s tem gospodarstvo, uvidimo, da sta ta stavka naravnost revolucionarna. Revolucionarna tudi zato, ker bi postavila v središče narodnega gospodarstva zopet delo in bi izbila kapitalu vseodločujočo, tudi za gospodarstvo samo kvarno moč iz rok.

Pisatelj definira pojem produktivnega dela in se dotakne mimogrede s par besedami usodepolne desorganizacije konsuma, ki je bistven znak današnjega gospodarstva. V ozki zvezi s splošno dolžnostjo do dela so pač dohodki iz premoženja samega na sebi, brez lastnikovega dela. Pisatelj seže do korenin, ko jih deli v naravne produkte in obresti. Med obema vrstama dohodkov iz premoženja obstoja notranja vez in zato moramo presojati obe z istega vidika. Naravni produkti pripadajo (teoretično seveda) skupni zalogi človeštva oz. naroda, ki tvori samostojno gospodarsko enoto. Na vsako glavo bi odpadel gotov delež. Temu deležu, ki ga tvorijo brez dela naravni produkti, naj bodo enaki dohodki iz onega kapitala, ki ne donaša naravnih produktov. S tem je ostro začrtana meja, kje nehalo opravičene obresti in pravda v obrestih je dobila novo lice. Princip o dohodkih iz premoženja raztegne avtor tudi na zemljiško vprašanje in na dedščino (stran 22) in prihaja do zaključkov, ki se bodo marsikomu zdeli radikalni, a pod težo argumentov bo jim mogel samo pritrditi.

Drugi esej je posvečen vprašanju, ali naj se pri nas uveljavi težnja po mednarodnem ali narodnem gospodarstvu. Avtor priznava, da gredo razvoj, veda in socialna demokracija v smeri mednarodnega gospodarstva. Na kratko preišče, koliko ugodnosti in prednosti bi imelo svetovno gospodarstvo pred samostojnim narodnim. Toda neglede na vse ugodnosti, ki bi jih gotovo prinesla organizacija enega samega trga, t. j.

zemeljske oble, se mu zdi odveč, do zadnjega naštetih vse prednosti. Avtor namreč ne veruje v možnost mednarodnega gospodarstva in sicer mu je glavna zapreka jezik. „Brez enotnega svetovnega jezika ni enotnega mednarodnega gospodarstva“ to je avtorjev glavni argument. Ker je enoten svetovni jezik brezdvomno utopija, visi tudi mednarodno gospodarstvo v zraku in vsi napori vede in socialne demokracije bodo brez večjih uspehov, dokler bo ostala razlika med narodni. Posebno še zato, ker je razvoj mednarodno-gospodarskega življenja v mednarodni smeri samo dozdeven. Obsega namreč samo one panoge, ki po svoji naravi niso vezane na gotove krajevne, klimatične in kulturne razmere. Te panoge si je prilastil kapitalizem, postal je mednarodni in je z mednarodnim izkoriščanjem nižjih slojev dosegel, da je socialno vprašanje postalo tudi mednarodno.

Avtor je skušal tu podreti tezo, ki je splošno priznana in s katero so tesno zvezane kulturne, politične (mirovno gibanje, socializem), pravne in deloma celo verske (univerzalna stremiljenja različnih konfesij) ideje. Moglo bi se oporekati, da bi s tem, da prenesemo težišče narodnega gospodarstva z mednarodnega na samostojno narodno polje, morda polagoma razkrojili vse mednarodno življenje in s tem uničili nešteto kulturnih vrednot, ki tudi za gospodarstvo niso brezpomembne. Sicer avtor nikjer ne izreče te misli, zdi se mi pa naravno, da bi posamezne narodno-gospodarske enote ne živele odrezane ena od druge; gospodarska nujnost jih bo prisilila, da obdrže gotove vezi.

Pisatelj se ogreva za domače narodno gospodarstvo in podpre svojo misel z dokazi, ki držé. Narodno-gospodarska enota mu je naraven organizem, v katerem se najlažje organizira produkcija in konsum;

je naravna gospodarska in geografična enota in kolikor toliko tudi kulturna celina. Slednjič govori za ta način ureditve narodnega gospodarstva tudi močan moraličen moment. — Tu je prvič s sigurnostjo načeto to važno vprašanje. Ali bodo našle te misli kaj odmeva pri nas?

V eseju „O glavnih panogah narodnega gospodarstva“ prenese avtor teoretično spoznano misel, da moramo organizirati samostojno narodno gospodarstvo v prakso in raziskuje predpogoje, kako dvigniti poljedelstvo, pospeševati obrt in industrijo in omejiti zlasti domačo vmesno trgovino. Samoniklost in cela vrsta novih vidikov odlikuje to razpravo in ji daje trajno vrednost.

Zrelo in dragoceno delo smo dobili. Svež duh veje iz teh trdih, izklesanih stavkov. Morda bi si kdo želel, da bi komaj naznačena misel bila bolj izpeljana, da bi slog bil slikovitejši in delo bolj obsežno. Pisatelj je hotel, da govori vsaka beseda samo s svojo lastno težo, s tehtnostjo spoznane resnice. Če kljub dejstvu, da je knjiga velik kulturni čin in znamenita v svoji stroki, ne bo našlo delo zasluženega odmeva, bo to samo znamenje, da je pisano za rod, ki bo prišel. In to ni v vrsti priznanj najzadnje.

F. K.

Fr. Erjavec: Za staro pravdo. Pisatelj je izdal agitatorično brošuro o agrarnem programu socialne demokratične stranke. V bistvu našteva že večkrat izražene misli, v kolikor bi nas zanimala rešitev kočljivih spornih vprašanj, se jim pa ravno vsled svojega agitatoričnega namena bolj ali manj spretno izogne. Znanstvenega pomena brošura nima. Tudi jezik ni vzoren. J. M.

Abditus: Naša gospodarska in socialna vprašanja. Pri pisatelju smo vajeni odkrite besede tudi v kočljivih vprašanjih in tudi takrat, kadar njegove misli niso v

popolnem skladu s stranko, kateri pripada. Posamezne kratke črtice obravnavajo misli, ki so mu prišle med praktičnim delom in pozna se jim, da jih je pisal v naglici, ki mu ni dala časa za poglobitev, kakor smo je navajeni pri njem. Tudi slogu se to po

zna. Marsikomu je žal, da se je pisatelj vsled praktične prezaposlenosti in politične borbe ločil od teoretičnega dela, ki je tudi pri njegovih načelnih nasprotnikih vedno našlo primerno vpoštevanje. J. M.

□ □ □ □ □ □ ZADRUŽNIŠTVO. □ □ □ □ □ □

Zadrugam. Ker je vsled draginje in splošno tiskarskih razmer nemogoče, da bi „Narodni gospodar“ izhajal tako pogosto in redno, kakor je izhajal pred vojno, ampak bo moral izhajati zaenkrat samo štirikrat na leto v nedoločenih rokih, prosimo, da nam pošiljajo zadruge objave občnih zborov toliko prej, da bodo vabila lahko pravočasno objavljena.

Gospodarska kriza v Evropi in zadružništvo. Vsa Evropa živi v znamenju gospodarske krize, tako zmagovalna ententa kakor premagana Nemčija. Težkoče, s katerimi se imajo vse države boriti, so: prehrana, promet, valuta in socializem. Povsodi se opazuje zdatno znižanje produkcije, dočim je konsum ostal isti ali se celo zvišal. Posledica je pomanjkanje blaga, draginja, verižništvo. Pojav, ki dela vsem državam veliko skrbi in preglavic, je rastoče socialno gibanje. Kapitalizem je zastavil vse moči, da se vzdrži. Klic po socializaciji je vedno močnejši. — Nobenega dvoma ni, da bo pri sanaciji gospodarskih razmer zlasti z ozirom na zvišanje produkcije in z ozirom na socializacijo — imelo važno vlogo zadružništvo.

Izkoriščanje vodnih sil. Zadnji čas slišimo v naši domovini veliko govoriti o izkoriščanju vodnih sil; tu in tam so baje že stopili skupaj denarni mogotci in se posvetovali o izrabljanju vodne moči v svrhu proizvodnje elektrike. — Kako široko polje se

tukaj odpira zadružni podjetnosti! Treba je kajpa dobro mero podjetnosti, zadružnega smisla in — denarja; zadnjega še najmanj primanjkuje. Koristi zadružnih elektrarn na primer bi bile za gospodarstvo, zlasti za zadružništvo neprecenljive. Toda doslej smo videli e boječe poizkuse in slišali boječe besede.

Zadružništvo v Sloveniji v letu 1919.

Za časa svetovne vojne je bilo tudi v zadružnem gibanju nastopilo mrtvilo. Novih zadrug se je v tej dobi ustanovilo zelo malo, v obstoječih je poslovanje pešalo, nekatere zadruge so celo ustavile svoje delovanje (zlasti mlekarske in živinorejske).

Po končani vojni se je to stanje polagoma začelo izpreminjati. Proti koncu leta 1918 je bilo sicer še vse razburkano in zato je čisto razumljivo, da se v takem položaju javnost ni zanimala dosti za zadružništvo. V zadnjih dveh mesecih leta 1918 sta bili ustanovljeni le dve zadruzi, ena elektricitetna (v Poljanah nad Škofjo Loko) in ena konsumna (v Ribnici).

V letu 1919 je bilo pa vpisanih v zadružni register že 49 novih zadrug in sicer v okolišju deželne sodnije ljubljanske 25, pri okrožnih sodiščih v Novem mestu 6, v Celju 12 in v Mariboru 6.

Po njihovem delokrogu bi se dale te zadruge razdeliti v naslednje vrste:

1.) Kreditna zadruga je bila ustanovljena

samo ena (Jugoslovanski kreditni zavod v Ljubljani).

2.) Največ je med novimi zadrugami takih, ki so bile pod različnimi imeni ustanovljene za dobavo živil in drugih gospodarskih potrebščin. V okolišju deželnega sodišča v Ljubljani je bilo vpisanih 10 takih zadrug, v Novem mestu 6, v Celju 10, v Mariboru 3, vsega skupaj torej 29. Ker so bile lanske leto razmere v trgovini zelo nepovoljne, se je blago težko dobilo in so bile cene silno visoke, si je ljudstvo skušalo vsaj deloma pomagati potom zadrug in z njihovim posredovanjem lažje in cenejše pokrivali svoje potrebsčine. V take zadruge so se poprej združevali večinoma le delavci in ljudstvo po deželi, lani so jih začeli snovati tudi javni in zasebni uradniki in nameščenci.

3.) Zadrug za preskrbo električne razsvetljave je bilo ustanovljeno troje (v Spodnji Šiški, Rajhenburgu in Žičah).

4.) Živinorejska zadruga je bila ustanovljena le ena (v Radovljici), dalje ena lesna (v Starem trgu pri Ložu) in ena ledarska (v Zgornji Šiški).

5.) Stavbni zadrugi sta bili vpisani dve novi (v Lj. bljani in Lescah).

6.) Obrtniških zadrug se je na novo vpisalo vsega skupaj 7, od tega v okolišju deželnega sodišča v Ljubljani 5 in v Mariboru 2. Ustanovljene so bile: 1 mizarska strojna zadruga (Št. Vid nad Ljubljano), 1 zadruga zvonarna (v Ljubljani), 1 za izdelovanje domačega lanenega olja in firneža (v Seničici pri Medvodah), 3 čevljarske zadruge (v Tržiču, Podnartu in Ptujju) in 1 produktivna zadruga krojačev (v Mariboru).

7.) Od drugovrstnih zadrug je bilo ustanovljenih: 1 Irgovska (v Ljubljani), 2 tiskovni (v Ljubljani in Mariboru) in 1 sindikat slovenskih zadrughih organizacij (v Ljubljani).

V likvidacijo je stopilo v lanskem letu v Sloveniji vsega skupaj 20 zadrug: 9 v okolišju deželnega sodišča v Ljubljani, v področju okrožnih sodišč v Novem mestu 5, v Celju 4 in v Mariboru 2. Med temi zadrugami je 11 slovenskih in 9 nemških. Od nemških so stopile v likvidacijo: 4 kreditne zadruge (2 na Kočevskem, 2 na Spod. Štajerskem), 1 živinorejska (na Kočevskem), 2 stavbinski (1 na Spod. Štajerskem, 1 na Kočevskem), 2 konsumni (1 na Koroškem in 1 na Štajerskem). Od slovenskih zadrug so stopile v likvidacijo: 3 živinorejske, 2 mlekarški, 2 konsumni, 2 stavbinski, 1 vinarska in 1 obrtniška.

Iz zadrughnega registra je bila lani dne 1. avgusta izbrisana med drugimi Centralna posojilnica v Krškem, ki jo je bil leta 1895 ustanovil pokojni Iv. Lapajne, da bi oskrbovala denarno izravnavo med slovenskimi posojilnicami. Tedanje slovenske posojilnice so bile glede nalaganja denarja in kreditov prepuščene sami sebi in ni bilo še nobene organizacije za denarno izravnavo. To vprašanje je bilo tekom časa postalo dokaj pereče in pokojni Lapajne ga je skušal rešiti na svoj način z ustanovitvijo omenjenega zavoda. Dasi njegova namera iz raznih vzrokov ni mogla uspeti, zasluži, da jo posebej omenjamo kot prvi poizkus udeležiti centralizacijo denarnega prometa pri slovenskih zadrugah.

Vabilo na redni občni zbor

Čevljarske gospodarske zadruga na Dobračevi pri Žireh,

registrirane zadruga z omejeno zavezo, ki se bo vršil v nedeljo, dne 25. aprila t. l. ob 13. uri (1. uri pop.) v zadružnih prostorih na Dobračevi.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919 in sklepanje o uporabi čistega dobička.
4. Volitev nadzorstva.
5. Prememba pravil.
6. Posvet in sklepanje o usnjarni in strojarni.
7. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Srednji vasi, registrirane zadruga z neomejeno zavezo, ki se vrši v nedeljo dne 9. maja 1920 ob 15. uri v uradnici.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Rovih, registrirane zadruga z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 11. aprila 1919 ob 3. uri popoldne v društveni dvorani.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Slivnici pri Celju,

registrirana zadruga z neomejeno zavezo, ki se vrši na Binkoštni ponedeljek dne 24. maja 1920 popoldne po večernicah ob 3. uri v hranilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Poročilo načelstva in nadzorstva.
4. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Prve kranjske mizarske zadruga v Št. Vldu nad Ljublano,

registrirane zadruga z omejeno zavezo v likvidaciji,

ki se bo vršil dne 9. maja 1920 ob 4. uri popoldne v Dravljah št. 55.

1. Poročilo likvidatorjev.
2. Odobritev računskih zaključkov za leto 1918—1919.
3. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Bilčovsu,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 30. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Ponikvi ob južni železnici,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši v nedeljo dne 13. maja 1920 ob
3. uri popoldne v pisarni posojilnice.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnikov in sklepov občnih zborov iz l. 1917, 1918 in 1919.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Čitanje revizijskega poročila.
5. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
6. Volitev načelstva.
7. Volitev nadzorstva.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Fari pri Kostelu,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 6. junija 1920 ob pol 4.
uri popoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Vodcah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 13. junija 1920 ob 3. uri
popoldne v kaplaniji.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Mlekarske zadruge v Vodicah,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 13. junija 1920 ob 4. uri
popoldne v združnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Vodicah,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 13. junija 1920 ob pol
4. uri popoldne v združinih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev rač. zaključka za l. 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Električne strojne zadruge v Sorici,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 16. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v stari šoli.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leti 1918 in 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se eno uro kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Loškem potoku,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se vrši dne 30. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v Društveni dvorani na Hribu.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev rač. zaključka za l. 1919.
4. Volitev 4 članov načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in z istim dnevnim redom drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

**Hranilnice in posojilnice
v Št. Jakobu ob Savi,**

registrovane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 2. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v društvenem domu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Ljudske hranilnice in posojilnice v Moravčah,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 6. junija 1920 ob 8. uri dopoldne v kaplaniji.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Sp. Polskavi,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 18. aprila 1920 ob 3. uri popoldan v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na XIII. redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Dolu,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 25. julija 1920 ob 3/4 11. uri dopoldne v hranilnični pisarni.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi prvi občni zbor ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje drugi občni zbor, ki sklepa brez ozira na število udeležencev.

Vabilo na občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Sv. Križu pri Litiji,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil 29. junija 1920.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika zadnjega obč. zbora.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobrenje rač. zaključka za leto 1919.
4. Izpopolnilna volitev v načelstvo in nadzorstvo.
5. Revizijsko poročilo.
6. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Posojilnice na Frankolovem,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 16. maja 1920 ob 3. uri popoldne v lastnih uradnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Čitanje poročila in zapisnika o izvršeni reviziji.
4. Prememba pravil.
5. Volitev članov načelstva in nadzorstva.
6. Prosti predlogi.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Loki pri Zidanem mostu,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 30. maja 1920 ob 15. uri v poslovni sobi.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Mizarske strojne zadruge v Št. Vidu nad Ljubljano,

registrirane zadruge z omejeno zavezo, ki se bo vršil dne 8. maja 1920 ob 5. uri popoldne v združni pisarni.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor

Posojilnice pri Sv. Lenartu v Slov. Gor.,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo, ki se vrši dne 7. maja 1920 ob 2. uri popoldne v združni pisarni.

Dnevni red:

1. Prečitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računov za leto 1919.
4. Razdelitev čistega dobička.
5. Volitev novega odbornika namesto umrlega Jurija Repa.
6. Predlogi in nasveti.

Ako občni zbor dne 7. maja 1920 ne bo sklepčen, vrši se v smislu § 35 združnih pravil na istem prostoru in ob isti uri nov občni zbor dne 28. maja 1920, ki bo veljavno sklepal pri vsakem številu navzočih udov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Središču,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo, ki se vrši v četrtek dne 13. maja 1920 ob 8. uri v uradni sobi.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal brez ozira na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Okrajne posojilnice v Radečah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 20. junija 1920 ob 3. uri
pop. v „Narodnem domu“ (lastnem domu).

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva in nadzorstva.
5. Poročilo o izvršeni reviziji.
6. Prememba pravil.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

**Ljudske gospodarske zadruge
v Zagorju ob Savi,**
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se vrši dne 13. junija 1920 ob 4. uri
popoldne v združnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
3. Potrjenje rač. zaključka za l. 1919.
4. Sprememba pravil.
5. Volitev.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice pri Velikinedelji,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 29. junija 1920 ob 3. uri
popoldne v stari šoli.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se eno uro pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Račici ob Savinji,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se vrši dne 13. maja 1920 ob 3. uri pop.
pri g. Ivan Rakun, p. d. Dobrovcu.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
5. Volitev načelstva.
4. Poročilo o izvršeni reviziji.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Cirkovcih,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 13. junija 1920 ob 4. uri
popoldne v uradnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za l. 1919.
3. Volitev načelstva in nadzorstva.
4. Sprememba pravil.
5. Slučajnosti.

Ako bi bil ta občni zbor nesklepčen, se vrši pol ure pozneje na istem mestu in z istim dnevnim redom drugi občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Vurbergu,
registrovane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši dne 18. aprila 1920 ob 3. uri
popoldne v društveni sobi v Vumbahu h. št. 2.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919.

4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi občni zbor ne bil sklepčen, se vrši pol ure pozneje drugi občni zbor ne glede na število članov.

Vabilo k redni glavni skupščini

Zadružne zveze v Ljubljani,
registrovane zadruge z omejeno zavezo,
ki se vrši v četrtek dne 8. aprila 1920 ob 9. uri na verandi hotela „Union“ v Ljubljani.

Dnevni red:

1. Odobrenje zapisnika o zadnji glavni skupščini.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za l. 1919 in sklepanje o porabi čistega dobička.
5. Dopolnilna volitev v odbor.
6. Prememba pravil.
7. Slučajnosti.

Prof. Bogumil Remec

I. podpredsednik.

§ 10. pravil: Zvezina skupščina je občni zbor zadruge in sestoji iz odposlancev Zvezinih članic.

Vsako Zvezino članico zastopa na Zvezini skupščini nje načelnik. Če pa ta pri Zvezini skupščini ni prisoten, zastopa Zvezino zadruge pooblaščenec, ki se izkaže s pravilno izdelanim pooblastilom načelstva Zvezine članice. Ena oseba sme zastopati največjemu 10 zadrug.

Vabilo na redni občni zbor

Okrajne posojilnice v Mokronogu,
registrovane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši dne 13. junija 1920 ob 14. uri
v uradnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje revizijskega poročila.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919.

4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Prememba pravil.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Sv. Tomažu pri Ormožu,
registrovana zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 27. junija 1920 ob 3. uri
popoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor
**Kmetijske nabavne in prodajne zadruga
v Gor. Straži,**

registrirane zadruga z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 17. junija 1920 ob 2. uri
popoldne.

Dnevni red:

1. Poročilo o delovanju zadruga.
2. Dopolnilna volitev načelstva in nadzorstva.
3. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice na Jesenicah,
registrirane zadruga z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 18. aprila 1920 ob 3. uri
popoldne v uradnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.

4. Volitev načelstva in nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor
**Hranilnice in posojilnice pri Sv. Mihaelu
poleg Šoštanja,**

registrirane zadruga z neomejeno zavezo,
ki se vrši na belo nedeljo, dne 11. malega
travnja 1920 ob pol 9. uri dopoldne v uradnih
prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva in nadzorstva.
4. Predlogi in slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice na Krki,
registrirane zadruga z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 11. aprila 1920 ob 7. uri
zjutraj v šoli.

Dnevni red:

1. Čitanje revizijskega poročila.
2. Odobrenje računskega zaključka za leto 1918.
3. Volitev in poročilo načelstva in nadzorstva.
4. Slučajnosti.

Ako bi prvi občni zbor ne bil sklepčen, sklepa veljavno pol ure kasneje drugi občni zbor ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor
**Kmečke hranilnice in posojilnice
v Št. Jurju ob Taboru,**
registrirane zadruga z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 5. aprila 1920 popoldne
ob 15. uri v posojilniški pisarni.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za leto 1919.
4. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Tomišlju,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 8. avgusta 1920 ob 10.
uri dopoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Krčanjah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 2. maja 1920 ob 3 uri
popoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

**Zadruge za izdel. domačega lanenega olja
in firneža v Seničici pri Medvodah,**
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 4. julija 1920 ob 4. uri
popoldne pri načelniku.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Mlekarske zadruge v Šmarji,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 29. junija 1920 ob 8. uri
dopoldne v zadruginih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Svečini
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši dne 22. avgusta ob 4. uri popoldne
v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
4. Poročilo o izvršeni reviziji.
5. Volitev načelstva in nadzorstva.
6. Sprememba pravil.
7. Slučajnosti.

V slučaju nesklepčnosti se vrši pol ure kasneje na istem mestu in z istim dnevnim redom drug občni zbor, ki brezpogojno veljavno sklepa.

Vabilo na redni občni zbor
**Slovenskega delavskega stavbnega društva
v Ljubljani,**

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 12. junija 1920 ob 6. uri
popoldne, v slučaju nesklepčnosti pa pol
ure kasneje pri vsaki vdeležbi pri predsed-
niku v Novem Udmatu, Društvena ul. št. 49.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev letnih računov.
3. Volitev novega odbora in ostalih
funkcionarjev.
4. Sprememba pravil.
5. Slučajnosti.

Vabilo na izredni občni zbor
**Gospodarske zadruge za Selško dolino
na Češnjici,**

registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 22. avgusta 1920 ob 5.
uri (poletni čas) popoldne v lastnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
3. Volitev celotnega načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Revizijsko poročilo.
6. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor
Zadružne zvonarne v Ljubljani,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 27. julija 1920 ob 3. uri
pop. v pritličju škofijske palače v Ljubljani.

Dnevni red:

1. Poročilo načelnikovo.
2. Poročilo blagajnikovo.
3. Predlogi, ki se pa morajo en teden
prej naznaniti načelstvu.
4. Volitev namesto izstopivših odbor-
nikov.
5. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor
Kmetijskega društva v Mengšu,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se vrši dne 29. junija 1920 ob pol 4. uri
popoldne v Društvenem domu v Mengšu.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zad-
njem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za
leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Čitanje revizijskega poročila prej-
šnjega leta.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem
času ne bil sklepčen vrši se pol ure pozneje
na istem mestu in po istem dnevnem redu
drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne
glede na število navzočih članov.

Vabilo na XII. občni zbor
**Hranilnice in posojilnice na Dobravi
pri Kropi,**

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši dne 29. junija 1920 ob 16. uri
v uradnici.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zad-
njem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Čitanje poročila o izvršeni reviziji
16. oktobra 1919.
4. Potrjenje račun. zaključka za 1919.
5. Volitev načelstva in nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ne bil sklepčen,
se pol ure pozneje vrši ne glede na število
vdeleženih članov drug občni zbor.

Vabilo na redni občni zbor

Mlekarske in sirarske zadruge v Žireh,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
za XXII. upravno leto 1919, ki se bo vršil
dne 13. junija 1920 ob 14. (2.) uri popold.
v zadružnih prostorih v Žireh.

Dnevni red:

1. Potrjenje letnega računa.
2. Določitev najvišjega zneska za morebitne kredite.
3. Sklepanje o tačasni izrabi zadružnih prostorov.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov po § 41 zadružnih pravil.

Vabilo na redni občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Konjlcah,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši v nedeljo dne 27. junija 1920 ob
4. uri popoldne v uradnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Poročilo o izvršeni reviziji.
8. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

**Kmetijske hranilnice in posojilnice
v Starem trgu pri Ložu,**
registrirane zadruge z neomejeno zavezo
ki se vrši v nedeljo, dne 25. julija 1920 ob
3. uri popoldne v društveni dvorani.

Dnevni red

1. Poročilo načelstva.
2. Odobrenje rač. zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva in nadzorstva.
4. Čitanje revizijskega poročila.
5. Slučajnosti.

Ako bi občni zbor ne bil sklepčen, se bo vršil pol ure pozneje drugi občni zbor na istem prostoru z istim dnevnim redom, ki bo sklepal brez ozira na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Svetinjah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 18. julija 1920 ob 9. uri
popoldne v posojilniškem prostoru.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Poročilo o zadnji reviziji.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Mirni,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 25. julija 1920 ob 4. uri
popoldne v župnišču.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Slamnikarske zadruge v Mengšu,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 27. junija 1920 ob pol
4. uri pop. v Društvenem domu v Mengšu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelnika.
5. Volitev nadzorstva.
6. Prememba pravil § 23.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na X. in XI. redni občni zbor
Kmečko-delavske hranilnice in posojilnice
v Trbovljah,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 18. julija 1920 ob 8.
uri dopoldne v Društvenem domu v Trbov-
ljah

Dnevni red:

- 1.) Čitanje in odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobrenje letnih zaključkov za leto 1918 in 1919.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Poročilo o izvršeni reviziji.
8. Slučajnosti.

Občni zbor sklepa veljavno, če je zastopan najmanj deseti del zadrušnikov. Ako bi tega ne bilo, vrši se na istem prostoru in z istim dnevnim redom čez pol ure drug občni zbor, kateri sme brezpogojno sklepati.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Loškem potoku,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 1. avgusta 1920 ob 3. uri
popoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Posojilnice in hranilnice v Poljanah nad
Škofjoloko,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 9. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v posojilničnem prostoru.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Lučah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil 16. maja 1920 ob pol 9. uri
dopoldne v društvenih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Poročilo o izvršeni reviziji.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje drug občni zbor na istem mestu in z istim dnevnim redom, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Posojilnice v Žužemberku,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 28. marca 1920 ob 2. uri
popoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje v smislu § 40 zadr. pravil na istem mestu in z istim dnevnim redom drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Živnorejske zadruge v Vodlicah,
registrirane zadruge z omejenim poroštvom,
ki se bo vršil dne 13. junija 1920 ob pol
5. uri popoldne v zadruginih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev rač. zaključka za l. 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Žičah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 2. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v društveni sobi.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Čitanje zadnjih dveh revizijskih poročil.
3. Odobritev rač. zaključka za l. 1919.
4. Volitev načelstva in nadzorstva.
5. Prememba pravil.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Šmartnem pri Litiji,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 29. junija 1920 ob pol 4. uri popoldne v Društvenem domu (mala dvorana).

Dnevni red:

1. Poročila načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva in nadzorstva.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Posojilnice v Marnbergu,

kateri se bo vršil v četrtek, dne 10. junija 1920 ob 10. uri dopoldne v uradnih prostorih v Marnbergu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Sklepanje o razpustu in likvidaciji zadruge.
4. Volitev likvidatorjev.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Mlekarske zadruge za Izlake Zagorje,
registrirane zadruge z omejeno zavezo, ki se bo vršil v nedeljo dne 4. julija 1920 ob 3. uri popoldne v mlekarni.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Poročilo o izvršeni reviziji.
6. Prememba pravil.
7. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Ljudske hranilnice in posojilnice v Rečici ob Savinji,

ki se bo vršil dne 13. maja 1920 ob 4. uri popoldne pri g. Ivan Rakun p. d. Dobrovcu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Čitanje in potrjenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
5. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
6. Volitev načelstva in nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Ljudske hranilnice in posojilnice v Mirnipeči,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 20. junija 1920 ob 3. uri popoldne v uradnih prostorih.

Dnevni red:

1. Odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Mošah,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 24. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v Društvenem domu v Smledniku.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Vabilo k V. rednemu občnemu zboru
Kmetijskega društva za Kranj in okolico,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil v nedeljo dne 6. junija 1920
ob 15. uri v prostorih g. Fr Kuralt v Kranju.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Sestava proračuna za leto 1920.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Živnorejske zadruge na Polici,
registrirane zadruge z omejenim poroštvom,
ki se vrši dne 30. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v šolskih prostorih.

Dnevni red:

1. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
2. Slučajnosti.

Vabilo na XXV. redni občni zbor

Posojilnice v Zatlčni,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 29. junija 1920 ob 8. uri
dopoldne v šoli v Stični.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Potrjenje rač. zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Prememba pravil.
7. Poročilo o izvršeni reviziji.
8. Slučajnosti.

§ 33. Občni zbor sklepa veljavno, če je zastopan najmanj deseti del zadržnikov. Ako bi tega ne bilo, mora se razpisati v treh tednih drug občni zbor, kateri sme brezpogojno sklepati.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetske hranilnice in posojilnice v Radovljici,
registrirana zadruga z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 24. junija 1920 ob 3. uri
popoldne v zadržni pisarni.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za leto 1919 in razdelitev čistega dobička.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

**Hranilnice in posojilnice pri Št. Petru
niže Mariboru,**

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 16. maja 1920 popoldne
po večernicah v zadruginih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

**Hranilnice in posojilnice v Radovici pri
Metliki,**

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 24. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v hranilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Volitev enega člana načelstva.
5. Poročilo o izvršeni reviziji.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega konsumnega društva v Lučah
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 16. maja 1920 ob pol
10. uri dopoldne v društvenih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Poročilo o izvršeni reviziji.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadružnikov.

Vabilo na redni občni zbor

**Hranilnice in posojilnice za slovenjegraški
okraj v Št. Ilju pod Turjakom,**

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 25. aprila 1920 ob 3. uri
popoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Čitanje zapisnika o zadnji reviziji.
3. Poročilo načelstva in nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Šmarjeti,
registrirana zadruga z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 24. maja 1920 ob pol 8.
uri dopoldne v kaplaniji.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.

2. Poročilo načelstva in nadzorstva.

3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.

4. Volitev načelstva.

5. Volitev nadzorstva.

7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na XII. redni občni zbor

Obrtno-kreditne zadruge v Ljubljani,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 28. aprila 1920 ob 7. uri
zvečer v uradnem prostoru.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.

2. Poročilo načelstva.

3. Poročilo nadzorstva.

4. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919.

5. Razdelitev čistega dobička.

6. Volitev načelstva.

7. Volitev nadzorstva.

8. Volitev cenilne komisije.

9. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Blokah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 13. junija 1920 ob 3. uri
popoldne v združnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.

2. Poročilo nadzorstva.

3. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.

4. Volitev načelstva.

5. Volitev nadzorstva.

6. Poročilo o izvršeni reviziji.

7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, se vrši čez pol ure na istem mestu in z istim dnevnim redom drug občni zbor, ki bo brezpogojno sklepal.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Artičah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 6. maja 1920 ob 10. uri
dopoldne v uradnih prostorih v Spodnji
Pohanci št. 18.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.

2. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.

3. Poročilo o izvršeni reviziji.

4. Volitev načelstva in nadzorstva.

5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

**Kmetijske nabavne in prodajne zadruge
za kamniški politični okraj v Kamniku,**
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 18. aprila 1920 ob 9. uri
dopoldne v združinih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelnikovo.

2. Volitev 1 člana v načelstvo.

3. Volitev nadzorstva.

4. Razgovor o poslovalnicah.

5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor
Električno strojne družbe v Poljanah nad Školjloko,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 13. junija 1920 ob 3. uri
popoldne v šoli v Poljanah.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na XII. redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice na Raki,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil v nedeljo, dne 30. maja 1920
ob 3. uri popoldne v šoli na Raki.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za leto 1919.
4. Dopolnilna volitev načelstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ob določenem uri občni zbor ne bil sklepčen, se vrši čez pol ure na istem prostoru in z istim dnevnim redom drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor
Konsumnega društva v Starem trgu pri Ložu,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se vrši dne 20. junija 1920 ob 3. uri
popoldne v društveni dvorani.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Odobrenje rač. zaključka za l. 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Čitanje revizijskega poročila.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadržnikov.

Vabilo na redni občni zbor
Zadruge za izdelovanje domačega lanenega olja in firneža v Seničici p. Medvodah,
registrirana zadruga z omejeno zavezo,
ki se vrši dne 19. maja 1920 ob pol 8. uri
popoldne v Seničici št. 1.

Dnevni red:

1. Volitev nadzorstva.
2. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadržnikov.

Vabilo na redni občni zbor
Lesne zadruge v Dolenji vasi pri Ribnici,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 16. maja 1920 ob 4. uri
popoldne.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Prememba pravil.
3. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Gornjemgradu,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil v nedeljo dne 7. junija 1920 ob 3. uri pop. v posojilniških prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmečke hranilnice in posojilnice v Framu, registrirane razdruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 6. junija 1920 ob 3. uri popoldne v posojilničnem prostoru v Framu.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Dramljah, registrirane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 30. maja 1920 ob 15 uri v posojilničnem prostoru.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnji reviziji.
2. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
3. Poročilo načelstva in nadzorstva.
4. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Igu, registrirane zadruge z neomejeno zavezo, ki se bo vršil dne 16. maja 1920 ob pol 3. uri popoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Zadruge za vnovčevanje lesa na Češnjici, registrirane zadruge z omejeno zavezo, ki se bo vršil dne 20. aprila 1920 ob 17. uri na Češnjici h. št. 1.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Prememba pravil.
3. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Lukovici,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 23. maja 1920 ob 3. uri
popoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskih zaključkov za l. 1914—1919.
3. Čitanje revizijskih poročil.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Črnučah,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši dne 18. aprila 1920 ob 3. uri
popoldne v Društvenem domu.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
5. Poročilo o izvršeni reviziji.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, kateri sme brezpogojno sklepati.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Hrastju,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 5. aprila 1920 ob 5. uri
popoldne v Hrastju št. 4.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
4. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Preski,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 29. junija 1920 ob 3. uri
popoldne v Društvenem domu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za l. 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijske nabavne in prodajne zadruge v Kranju,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 25. maja 1920 ob 1. uri
popoldne v Ljudskem domu v Kranju.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure pozneje drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Mlekarske zadruge v Šmarci

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 8. avgusta 1920 ob 2. uri popoldne
v cerkvenišču na Homcu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil
sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in
po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo ve-
ljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Električno-strojne zadruge v Šmarci

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 8. avgusta 1920 ob pol 2. uri po-
poldne v cerkvenišču na Homcu.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev enega odborniškega namestnika.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil
sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in
po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo ve-
ljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Živilnoredske zadruge na Homcu

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 8. avgusta 1920 ob 11. uri dopoldne
v posojilniških prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil
sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in
po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljav-
no sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Homcu

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 8. avgusta 1920 ob pol 11. uri do-
poldne v posojilniških prostorih.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Poročilo o izvršeni reviziji.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil
sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in
po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljav-
no sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Živilnoredske zveze za kamniški politični okraj na Homcu

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 5. avgusta 1920 ob 3. uri popoldne
v hotelu „Krištof“ v Kamniku.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Prememba pravil.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil
sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in
po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljav-
no sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov.

Vabilo na XIII. redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Dobu

registrirane zadruge z neomejeno zavezo

ki se bo vršil dne 25. julija 1920 ob 3/4 11 dopoldne
v hranilnični pisarni.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Odobrenje računskega zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi prvi občni zbor ne bil sklepčen, vrši se
pol ure pozneje drug občni zbor, ki sklepa brez ozira
na število udeležencev.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Dragi,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 18. julija 1920 ob 1. uri
popoldne v posojilnični sobi.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.

2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob nevedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Sodarske zadruge v Češnjici,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 22. avgusta 1920 ob 4. uri pop. v prostorih Gospodarske zadruge.

Dnevni red:

1. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
2. Volitev načelstva.
3. Volitev nadzorstva.
4. Poročilo o izvršeni reviziji.
5. Prememba pravil.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Dobovi,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se vrši v nedeljo dne 25. julija 1920 ob 3. uri popoldne v posojilničnem prostoru.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobrenje rač. zaključka za leto 1919.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ne bil ob navedenem času sklepčen, vrši se pol ure kasneje drug občni zbor na istem mestu in po istem dnevnem redu, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Krki,
registrirane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 15. avgusta 1920 ob 7. uri dopoldne v šoli.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Slučajnosti

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Voklem pri Kranju,
registrirane zadruge z omejeno zavezo,
ki se vrši dne 25. julija 1920 ob 10. uri
dopoldne v šoli v Voklem.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev rač. zaključka za leto 1919.
3. Volitev načelstva.
4. Volitev nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.